

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1885. Första Kammaren. N:o 32.

Måndagen den 27 April, f. m.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Efter föredragning af Stats-Utskottets den 25 i denna månad bordlagda memorial:

N:o 32, i anledning af Kongl. Maj:ts remiss med öfverlemnande af uppgifter rörande värdet af vissa Statsverkets tillgångar vid 1883 års slut, och

N:o 33 i anledning af Kongl. Maj:ts remiss med öfverlemnande af förteckning öfver de för Statsverkets räkning utarrenderade egendomar,

Lades dessa memorial till handlingarna.

Föredrogs å nyo Första Kammarens Tillfälliga Utskotts den 15 och 18 innevarande April bordlagda Betänkande N:o 7, angående Herr Rääfs motion om åvägabringande af likformighet i afseende på läroböcker vid undervisningen i statens läroverk.

*Angående
likformighet i
afseende å
läroböcker
vid rikets all-
männa läro-
verk.*

Herr Törneblad: Jag torde icke misstaga mig derom, att Kammarens uppfattning är sådan, att en skrifvelse till Kongl. Maj:t är en rätt allvarsam sak, och att aflåtandet af en sådan icke bör beslutas, utan att synnerligen noggrann pröfning blifvit egnad förslaget derom, och de förmenta olägenheterna af det närvarande ställda i noggrann jemförelse med de fördelar, som skrifvelsen har till syfte att vinna. Är detta i allmänhet förhållandet, torde det gälla i ännu högre grad i sådana ärenden, som förut-sätta en ytterst noggrann detaljpröfning och, jag ville nästan säga, i viss mån fackkunskap inom ämnet. Ett sådant ärende föreligger här då det är fråga om en skrifvelse i syfte att bereda "största möjliga likformighet" i afseende å läroböcker vid rikets elementarläroverk. För att en skrifvelse i det syftet skulle aflåtas, torde

Angående
likformighet i
afseende å
läroböcker
vid rikets all-
männa läro-
verk.
(Forts.)

det först och främst vara nödvändigt, att man är fullkomligt på det klara med att det närvarande tillståndet företer mycket afsevärda olägenheter, och för det andra att fördelarne af det nya skulle mer än motväga olägenheterna af det gamla. Motionären och Utskottet hafva försökt en bevisning i det förra afseendet och måhända äfven i det senare. Jag skall bemöda mig att så godt jag kan visa halten af Utskottets bevisföring för att Kammaren derigenom må kunna göra sig en föreställning om de grunder, som böra vara ledande för oss. För det första skall jag då taga mig friheten nämna, att Utskottet i likhet med motionären utgått från Sveriges officiella statistik "*undervisningsväsendet*", det första och sista häfte, som i det ämnet varit synligt, och hvilket häfte omfattade läroåret 1876—1877. Nu vill jag gerna vara den förste, som högeligen beklagar, att vår undervisningsstatistik är så långt tillbaka, att man så vidt jag vet har färskare underrättelser i officiel väg från t. ex. Rumänien än från Sverige. Men om förhållandet än må vara sådant, upphäver det icke giltigheten af den anmärkning, som kan göras, att nemligen en ändring måste utgå från hvad som nu består och icke från hvad som bestod för sju år sedan, i hvilket hänseende högst väsentliga skiljaktigheter förefinnas. Att vårt undervisningsväsende sedan 1877 och äfven sedan längre tid tillbaka, till följd af de kommissioners arbeten, hvilka varit synliga just i fråga om läroböcker, sträfvat till att på den tysta öfverenskommelsens väg allt mer och mer åstadkomma en sammanslutning så, att läroböckernas antal blir färre och det blir *en* lärobok, som dominerar det största antalet läroverk. Det kan mycket lätt inses vid en jmförelse mellan förhållandena förr och nu. Jag skall i den vägen endast nämna, att, då läroböcker i svenska språket d. v. s. språkläror enligt 1876—1877 års statistik begagnades till ett antal af ungefär 8, detta antal nu krympt ihop till 3 å 4, (eller egentligen endast 3, ty den fjerdte, såsom högst obetydligt använd, vill jag icke tala om), samt att vidare i det tyska språket, som är ett hufvudämne vid våra läroverk, för närvarande en och samma språklära begagnas vid omkring två tredjedelar af rikets läroverk. Att de gamla undanträngas allt mer och mer, synes vara temligen tydligt, men detta ligger i sakens natur — och i det afseendet kan man ju mycket lätt sätta sig in i lärarnes föreställningssätt, hvilket också Utskottet åberopar — att en ändring af redan antagna läroböcker vid ett och samma läroverk icke sker hastigt, jag skulle vilja säga, att det sker nästan för långsamt, ty dels är det svårt för läraren att böja sig för det nya, dels drager han sig understundom med afseende på en eller annan olägenhet, som kan inträffa genom ombytet, men så stor är sanningens makt, att de goda läroböckerna, trots denna omissskänneliga konservatism i afseende på de gamla läroböckerna, så småningom tränga sig fram allt mer och mer, så att det endast blir några få, hvilka blifva dominerande. Att en eller annan af ålder begagnad lärobok håller sig kvar i någon afkrok eller mindre pedagogi, spelar ju i det hela en liten roll. Nu vill jag vidare tillägga att, så vidt jag vet, jemväl det

*Angående
likförmighet
i afseende å
läroböcker
vid rikets all-
männa läro-
verk.
(Forts.)*

system i allmänhet tränger sig fram, att vid ombyte af läroböcker detta sker nedifrån, så att, om en lärobok begagnas i läroverkets alla 7 eller jag må gerna säga 9 klasser eller årsafdelningar, den nya läroboken införes successivt, första året i den första klassen, andra året i den andra o. s. v., eller så att de lärjungar, som redan begagnat *en* lärobok, i allmänhet få fortfara dermed hela läroverket igenom. Iakttages detta successiva ombyte, uppstår ingen eller åtminstone ringa olägenhet, och man har anordnat så för att förekomma onödiga kostnader och onödig begreppsförvirring hos lärjungarne. Detta förhållande står icke omtaladt i något af de aktstycken, som vi hafva framför oss, men det förändrar, såsom Herrarne finna, högst väsentligt omständigheterna.

Vidare får man ihågkomma att, om det synes vara en mångfald af läroböcker till och med vid ett och samma läroverk, beror detta dels derpå, att vid ett och samma läroverk kunna finnas skilda linier, som icke få undervisas efter samma läroböcker, emedan kurserna äro olika, dels ock derpå att läroverket i vissa fall hafva tre olika slag af kurser, nemligen den kurs, som slutar vid tredje klassen, den kurs, som slutar vid femte klassen, och den som går till skolans slut. Det är nu gifvet, att den mindre kurs, som slutar med tredje klassen, i de flesta fall bäst kan meddelas genom användande af en därför särskildt afsedd lärobok, ty om man icke har en sådan utan tager en lärobok, som går hela läroverket igenom, hvilket ju mycket väl kan hända, kan det vara ganska svårt, att vid undervisningen i de tre första klasserna hålla sig tillräckligt vid den kurs, som der är föreskrifven, hvarför undervisningen mycket lätt kan komma in på saker, som betraktas mer eller mindre icke höra dit, för att nu icke räkna den omständighet, att det är många lärjungar, som sluta vid tredje klassen eller så omkring, och för hvilka det alltid måste vara en ekonomisk fördel att köpa den lilla läroboken, som är beräknad för den mindre kursen, i stället för att köpa den större, som är beräknad för hela läroverket och hvilken de icke skola i sin helhet läsa. Jag skall i detta afseende bedja att få anföra ett exempel från svenska historiens studium. Odhners mindre lärobok begagnas så godt som uteslutande i läroverket för de lägre kurserna och många lärjungar få aldrig se någon annan, men de, hvilka komma upp i de högre klasserna, få tillfälle att göra bekantskap med den större läroboken, som är en utveckling af den mindre. Skulle man nu hafva lemnat den större i händerna på dem, som börja i första klassen, skulle en dubbel olägenhet deraf hafva blifvit följden, dels den, att stilen och framställningssättet icke gerna kunna vara desamma, dels ock den ekonomiska olägenheten, att de hafva köpt den stora, utan att behöfva den. Enahanda är förhållandet med geografin, der det särskildt är af vigt att man icke för mycket belastar den första undervisningen.

Om jag nu öfvergår till tillämpningen af dessa grundsatser och i detta syfte granskar några af de uppgifter, motionären lemnat, hvilka uppgifter, så vidt jag kunnat finna, *faktiskt* äro fullt riktiga, skall deraf framgå att de, sålunda granskade, taga sig annorlunda

Angående
likformighet
i afseende å
läroböcker
vid rikets all-
männa läro-
verk.
(Forts.)

ut än nu. Af motionären kunde jag icke hafva begärt en sådan granskning, emedan den dels är mycket svår att göra, dels ock går något i detalj. Det talas t. ex. på andra sidan om att det i skolorna begagnas två läroböcker i *tyska* språket, nemligen af Flack och Calwagen. Fullkomligt riktigt, men den ena af de der menade är en grammatik och den andra en läsebok. De suppleras hvarandra och det är icke möjligt använda någon annan; det behöfs i alla fall två särskilda böcker. Vidare talas om huru vid Stockholms södra läroverk användas i *engelska* språket läroböcker af Zethræus och Calwagen. Det är också riktigt; den ena begagnas emellertid på klassiska linien B, den andra på real-linien i klasserna 4—5. Målet för undervisningen är der olika och därför användas olika böcker. I Stockholms norra latinläroverk begagnas, säges det, i *engelska* språket Calwagen, May och Herlén. Det är fullt riktigt, men den första är afsedd för de sex sista klasserna och företräder Herlén, som håller på att gå bort och småningom kommer att försvinna; May åter begagnas på den helt klassiska linien, der *engelskan* är valfritt ämne. Det talas vidare om undervisningsböckerna i *latin*, och att Rabes grammatik användes. Om två år är emellertid "Rabe" försvunnen och endast en *latinsk* grammatik använd vid Stockholms läroverk. Ungefär detsamma är förhållandet med de anförda exemplen i *afseende* på *franska* språket. Det finnes dels *elementar*bok, som ofta är en särskild lärobok, dels grammatik, och den ena språkläran plägar försvinna i den mån den andra successivt träder upp i klasserna. Att en utdömd bok står kvar i programmet, betyder ingenting annat, än att den brukas af de lärjungar, som redan börjat använda den, och detta skadar endast quarsittare och möjligen dem, som komma från andra läroverk, hvarom jag straxt skall tala. Hvad beträffar den *bibliska historien*, är det sant, att vid undervisningen deri begagnas en mängd olika böcker, men, om jag lemnar den upplysningen att det i *afseende* på *kristendomsundervisningen* icke har varit någon sådan kommission, som i *afseende* å *språkundervisningen* och *undervisningen* i *matematik* och *naturvetenskap* samt *historia* och *geografi*, förklaras deraf lätt, att det är ett så stort antal läroböcker i *biblisk historia*. Man har der icke i någon kommissions arbete en välbehöflig ledning, hvilket man åter har i de öfriga vetenskaperna och därför har man i *afseende* på dessa kunnat eliminera mindre tjenliga läroböcker och inskränka böckernas antal. Hvad *räknelära* beträffar, så finnes dervid åtskillig omvexling, men i allmänhet taget spelar boken der mycken liten betydelse och det är i stället lärarens muntliga undervisning och praktiken med exempel, som äro det viktiga. Det heter också i läroverksstadgan, att "läroboken bör hufvudsakligen vara ett hjälpmedel att fästa i minnet hvad som redan blifvit uppfattadt; dess begagnande bör af läraren ställas i nära sammanhang med hans muntliga undervisning". Redan detta är en sak att öfverväga.

Nu säger man, att det skulle förefinnas så betydande olägenheter för dem, som flytta från ett läroverk till ett annat, vid att ombyta läroböcker. I *afseende* härå ber jag få anmärka, att flytt-

ningarne från ett läroverk till ett annat visserligen äro temligen talrika, men de talrikaste sådana flyttningar äro likväl de, der öfvergången sker från ett treklassigt läroverk till ett femklassigt eller högre eller från ett femklassigt till ett högre. En sådan öfvergång *måste* ske och i och med detsamma komma äfven läroböckerna till följd af hvad jag redan yttrat angående kursernas olikhet i många fall att med nödvändighet förändras. Man må lagstadga huru mycket man vill, kan det icke hjälpas att det i många fall blir en öfvergång till nya kurser och läroböcker. Visserligen skulle det genom de lagar, som stiftas, kunna åstadkommas någon öfverensstämmelse mellan högre och lägre läroverk och jag medgifver, att ett och annat i den vägen kan finnas att önska, men detta går mycket väl an att hjälpa på den kraftiga och vaksamma inspektionens väg, ity att eforus har i sin makt att tillse det likformighet iakttages. Så sker i Stockholm, ehuru kanhända icke i samma grad i landsorten. Derför behöfves emellertid icke en så vidlyftig apparat som en skrifvelse till Kongl. Maj:t, utan det kan ske så småningom. Jag har redan anmärkt, att man redan börjat operera i den riktningen, och det kan ske i ännu högre grad.

Om nu olägenheterna beklagligen skulle vara så stora för en och annan lärjunge, som flyttar från ett läroverk till ett annat, hvilka kunna fördelarne vara af det nuvarande systemet? Fördelarne äro de, att vi icke hafva en sådan stereotyp enformighet och likformig- som t. ex. förefinnes i Frankrike, och om vi kasta en blick på en hel del af de franska läroböckerna, skola vi finna, att det franska undervisningsväsendet visserligen icke vunnit på detta. Hos oss skulle följdén blifva den, att täflan mellan författarne undertrycktes eller åtminstone gjordes mycket svår, och att det lätt skulle kunna insmyga sig en förkärlek för den ena eller den andra hos de dömande kommissionerna, hvilka icke kunna fungera mer än hvar femte år och då, jemförelsevis taget, i hast. Vidare hafva dessa kommissioner sjelfva så godt som enstämigt uttalat sig mot ett reglementerande från statens sida, men deremot genom sina uttalade grundsatser och anvisningar i afseende på den ena eller andra läroboken redan utträtt mycket godt, och nya sådana skola komma ytterligare att utträtta mycket till åvägabringande af större enhet, om också icke till likformighet.

Utskottet talar vidare om en annan sak och det är måhända den, som här kommer att spela den största rolen. Motionären har försigtigt nog icke upptagit detta såsom ett skäl af afgörande betydelse. Innan jag kommer till denna sak, skall jag endast be att få anmärka det Utskottet säger, att det är "alldeles klart, att undervisningen måste på ett betänkligt sätt lida genom detta ständiga ombyte af läroböcker, der lärjungen har svårighet att igenkänna t. ex. samma språkföreteelser under nya namn och uttryck, måste lära sig samma sak med olika ord och finner en helt och hållet ny uppställning af ämnet i sin helhet".

Något sådant gäller naturligen icke, såsom jag redan visat, vid ett successivt ombyte af läroböcker, utan endast för dem, som äro

*Angående
likformighet
i afseende å
läroböcker
vid rikets all-
männa läro-
verk.
(Forts.)*

*Angående
likformighet
i afseende å
läroböcker
vid rikets all-
männa läro-
verk.
(Forts.)*

quvarsittare, men detta kan icke hjälpas; det hela kan icke uppoffras för den enskilde. Det gäller äfven dem, som komma från andra läroverk. Men mot detta har bot blifvit funnen. Man försöker nu att komma in på att mycket mer än förr begagna ungefär samma termer. Särskildt har det genom grammatikkommissionen af 1879—81 åstadkommits mycken sammanslutning och det råder nu en sträfvan att i grammatiken icke fordra några abstrakta definitioner, utan så mycket som möjligt inlära reglerna genom exempel, hvarvid det naturligen spelar liten rol om exemplen äro olika, blott man i dem återfinner uttryck af samma företeelse. Det, hvarpå jag nyss syftade, var emellertid, att Utskottet härefter fortfar på följande sätt: "Särskildt med afseende på modersmålet kan Utskottet ej annat än såsom högst betänkligt anse det allmänt kända förhållandet, att vid mer än ett af statens läroverk ynglingarne under genomgåendet af skolans samtliga klasser hafva att göra med flera särskilda lärare, af hvilka ofta hvar och en hyser sin olika åsigt i rättskrifningsläran, så att den stafningsmetod, som i den ena klassen inläres, i den andra förkastas."

Ja, det är en sak att tänka på, men derom innehåller motionen, så vidt jag kan förstå, icke något uttalande, utan Utskottet har sjelf på sidan af motionen uttalat detta och derigenom framkastat en ny och mycket brännbar fråga. Det talas här om, att lärjungarne undervisas af flere lärare. Ja, det måste ske! Och att desse hafva sina olika stafningsmetoder, det är rätt svårt att förekomma. Om Kammarens ledamöter skulle hafva tillfälle att bevista en öfverläggning mellan nystafvare och gammalstafvare och dem, som vilja gå en medelväg, tror jag att Kammarens ledamöter skulle finna lifligheten i våra debatter här vara ett intet mot den liflighet och ifver, för att icke säga hetta, med hvilken de särskilda meningarna der bekämpa hvarandra. Om en sådan person skulle ändra ett iota i sitt stafningssätt, skulle han anse sig förtryckt och en vetenskapens martyr, nästan jemförlig med Galilei. Att nu helt hastigt genom en ukas åstadkomma en sammanslutning, är svårt; dock är det nödvändigt, så må det då ske, men då skall också något annat dermed följa och det är, att det icke får i skolorna begagnas någon enda lärobok eller ens läsebok, som icke är stafvad på det föreskrifna sättet, ty hvad hjälper det om jag lärt ett stafningssätt i min grammatik och sedan i min läsebok eller andra böcker möter ett helt annat, t. ex. i Tegnér's skrifter eller dylikt. *Dervid* möter faran för ekonomiska uppoffringar; lärjungen skulle icke få begagna sin upplaga af Tegnér's skrifter, utan måste köpa normalupplagan, der stafningssättet är det påbudna, ty det han mötte för ögonen, toge bort hvad han lärt i läroboken, och det blefve ett större virrvarr än förut. Framställer man en sådan tanke, måste man också tänka på alla konsekvenser deraf; eljest tjenade det till ingenting. Om jag aldrig så gerna toge Sundén's stafningssätt, — och jag hoppas att han snart skall gifva ut en ordlista — hvarigenom större likformighet kan vinnas, gagnade det föga, om jag derjemte använde Hazelii fosterländska läsning, der stafningssättet är helt olika och der jag har för mig hvad den andre varnar

för såsom origtigt. Men allt detta är en helt annan fråga än den föreliggande och en fråga, som ingalunda är lätt att lösa. Den är tvärt om en af de svåraste och har vid hvarje läroverk blifvit diskuterad, särskildt i år inom Stockholms läraresällskap, men man har i praktiken ännu icke kommit till någon fullständig enighet och det torde dröja länge, innan det kan ske. Jag tror således, att olägenheterna af det närvarande äro så beskaffade, att de småningom i sin högsta spets komma att försvinna, om också alltid några komma att kvarstå, men att deremot svårigheterna att införa något nytt äro *så* stora och olägenheterna af det nya *så* betydande — i det att, om man lyckats genom ett dekret införa en lärobok och det sedermera skulle befinnas att en annan vore bättre, man icke på länge skulle kunna byta om, hvartill komme att all täflan mellan författare af läroböcker skulle, för att icke säga omöjliggöras, dock högst väsentligt försvåras — att jag för min del, vid besinnande af allt detta icke kan stanna i något annat slut än att, med erkännande af det beaktansvärda uti att saken kommit på tal och af den vink, det kan innebära för en eller annan, hvilken icke varit nog sträng i pröfningen af läroböckerna inom samma stift, likväl yrka afslag på Utskottets hemställan i förevarande betänkande.

*Angående
likformighet
i afseende å
läroböcker
vid rikets all-
männa läro-
verk.
(Forts.)*

Herr Wennerberg: I det sakrika anförandet af min granne instämmer jag till alla delar och finner åtminstone för närvarande icke nödigt att något dertill lägga, utan yrkar afslag på Utskottets betänkande.

Herr Rääf: Redan för länge sedan har jag genom samtal dels med personer som varit ganska förfarne i undervisningsväsendet, och dels med föräldrar och målsmän kommit att fästa uppmärksamheten vid de, enligt mitt förmenande, betydliga olägenheter, som förefinnas genom användande af olika läroböcker för undervisningen i samma ämne vid statens läroverk. För två år sedan hade jag tänkt att väcka ifrågavarande motion, men blef då afstyrkt derifrån på den grund, att en komité var tillsatt, som skulle utarbete ett förslag till ändring i vårt undervisningsväsen. Jag hade då hoppats, att den äfven skulle taga frågan om läroböckerna i öfvervägande, men den har nu slutat sitt arbete utan att hafva behandlat den del af undervisningsfrågan, som jag här i min motion tagit mig friheten att beröra, och är det på grund häraf jag vågat framställa mitt förslag. Det är naturligtvis för mig mycket svårt att söka förfäktas en annan åsigt än den, som nyss blifvit uttalad af en i vårt undervisningsväsen så förfaren man som den förste ärade talaren. Men då jag vet, att min åsigt delas af ganska många och synnerligast af dem, som hafva en känbar olägenhet af att skolunglingarne på detta sätt föreläggas att skaffa sig den ena boken efter den andra i samma ämne, tror jag, att jag haft ganska goda skäl för mitt förslag.

Rektor Törneblad h nämnde, att den officiella statistiken för åren 1876—1877 är för gammal. Jag vill icke förneka att icke

Angående
likformighet
i afseende å
läroböcker
vid rikets all-
männa läro-
verk.
(Forts.)

många förbättringar sedan dess äro vidtagna. Men att de öfverklagade olägenheterna *då* voro mycket stora, det ber jag att med några exempel få bevisa och tror icke, att de i någon mera betydlig mån ännu äro afhjelpa. Jag ber blott att ur den nyss nämnda statistiken få uppläsa de anteckningar jag gjort. Jag har då funnit, att under läsåret 1876—1877 begagnades icke mindre än 640 olika läro- och läseböcker. Af dessa läroböcker användes, utom läseböckerna, i bibliska historien 21 st., i svensk språklära 17, i tysk språklära 19, franska 19, engelska 30, latin 21, aritmetik 10, algebra och eqvationslära 16, proportionslära 6, geometri 31, allmän naturlära 9, zoologi 8, botanik 24, fäderneslandets historia 15, allmän historia 24 samt i geografi 17. Vi hade då 96 högre och lägre elementarläroverk. Man säger, att kostnaden för anskaffande af dessa läroböcker icke skulle spela någon betydande rol, men det vågar jag bestrida; ty det visar sig, att vid våra läroverk under detta år 1876—1877 af de studerande voro 13 procent söner af bönder och hemmansegare, 13 procent söner af arbetare, 27 procent söner af tjänstemän och 45 procent söner af industriidkare eller eljest tillhörande medelklassen. Således finnes vid våra läroverk en massa af mindre bemedlade ynglingar, för hvilkas skull det vore skäl att göra de inskränkingar i detta afseende, som äro möjliga. Rektor Törneblad har nämnt, att det numera på den tysta öfverenskommelsens väg göres förbättringar. Jag vill icke betvifla hans uppgift och erkänner framför allt, att läroverken i Stockholm äro lyckligare lottade än på de flesta andra ställen i landet. Detta kommer sig af den helt naturliga orsaken, att här hafva lärarne mera tillfälle att vara tillsammans, och träffa öfverenskommelse om hvad som kan vara bäst och nyttigast för undervisningsväsendets befrämjande. Men så är ingalunda förhållandet i landsorten och i synnerhet i de mindre städerna. Der bestämmes läroböckernas antagande endast af ett mindre antal lärare, hvilka, hvar och en i sitt fack, naturligtvis söka framhålla sitt opus såsom det bästa. Kontrollen ligger således deruti, att ingen bok antages utan efter lärarekollegiets pröfning, men erfarenheten har dock visat, att antalet läroböcker är onödigt stort. Jag vågar på denna grund fortfarande lysa den öfvertygelsen, att det anspråkslösa förslag, som jag väckt, har goda skäl för sig, nemligen "att Riksdagen i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhåller, det Kongl. Maj:t, när frågan om läroverkens ordnande kommer före, då äfven behagade fästa afseende vid den del deraf, som rör läroböckerna, och för afhjelpande af de här ofvan omnämnda olägenheter föreslå de åtgärder, som kunna finnas lämpliga".

Endast såsom min enskilda tanke har jag anfört, hurusom ett sätt möjligen skulle vara att en särskild granskningskommission för detta ändamål tillsattes, men jag har icke velat göra något yrkande derpå, emedan jag anser det rätta sättet vara att Kongl. Maj:t behagade i denna fråga göra de anordningar, som kunna finnas lämpliga. På denna grund anhåller jag om bifall till min motion.

Herr Pettersson: Af Utskottets ledamöter är jag den ende, som reserverat mig mot Utskottets utlåtande och instämmer till alla delar i hvad Herr Törnebladh redan har anfört. Jag vill derjemte fästa uppmärksamheten på några andra omständigheter. Skulle det nu föreslagna genomförandet af uniformiteten ega rum, hemställer jag, om vid öfvergången följden icke skulle blifva i högre grad just den olägenhet, som man nu har öfverklagat. För denna uniformitets införande skulle några vissa läroböcker påbjudas till ovilkorligt antagande öfver allt. Dermed skulle ock införas ett slags monopol för vissa personer, hvilkas böcker funne nåd framför andras, utan att de föras förtjenster framför de andras vore bestämdt gifna, enär de ej länge bestå vid sidan af hvarandra, och lärarne tillika påläggas ett oskäligt tvång, och detta under en tid då man vill hafva bort alla monopol och yrkar på högsta möjliga frihet inom alla områden. Vidare skulle, enligt mitt förmenande, genom denna uniformitet ett hinder uppstå för fortsatt utveckling och författande af läroböcker, ty skulle en lärobok icke få antagas utan synnerliga svårigheter, lär näppeligen någon författa och bekosta tryckning af den o. s. v. Derigenom synes mig äfven undervisningen skola komma att lida, på samma gång som äfven lärarnes arbete och egen utveckling komme att sitta emellan, ty det måste väl medgifvas, att skall en god lärobok författas, måste läraren derpå nedlägga så mycken flit och så noggrann forskning som möjligt. Motionären har i sin motion anfört klander äfven deröfver att upplagorna af en bok af samme författare ändras, hvarigenom svårigheten uppkommit att bruka dem tillsammans. Huru noggrann en läroboks författare än må vara, torde han dock under bokens begagnande finna anledningar till ändringar och förbättringar. Att vägra honom rätt att i nya upplagor vidtaga sådana, kan väl ej lända undervisningen till fromma.

Det har här anmärkts, att i synnerhet i ett ämne, nemligen i bibliska historien, en stor mängd läroböcker, icke mindre än 23, begagnas. Det kommer sig deraf, att på somliga ställen har man i detta ämne bibehållit samma lärobok i nära 40 års tid, såsom t. ex. Åkerbloms historia, under det att man på andra ställen har antagit andra. Hvad innehållet beträffar är dock skilnaden icke så väsentlig. Deremot har på den sista tiden genom den erfarenhet, som vunnits vid läroböckernas författande, ett annat sätt gjort sig gällande vid behandlingen af bibliska historien, nemligen så, att om den förut blott utgjorde enstaka berättelser, man nu tillika har sökt att föra de särskilda berättelserna tillsammans ur synpunkten af Guds rikets utveckling, och sålunda har äfven detta ämne vunnit på friheten i val och författande af läroböcker.

I betraktande af dessa omständigheter har jag inom Utskottet sökt att afråda från en sådan skrifvelse som den nu föreslagna, och jag är fortfarande af den tanken, att i denna sak icke något annat kan i officiell väg göras än att det må stå Kongl. Maj:t, om så skäligen prövas, fritt och öppet att å nyo, såsom det förut gjorts åtminstone delvis, tillsätta en kommission, som granskar läroböckerna och gifver anvisning till deras bättre författande.

*Angående
likformighet
i afseende å
läroböcker
vid rikets all-
männa läro-
verk.
(Forts.)*

Angående
likformighet
i afseende å
läroböcker
vid rikets all-
männa läro-
verk.
(Forts.)

I afseende på sjelfva saken ber jag att ock få erinra om 81 § i Läroverksstadgan af den 1 November 1878, der det heter: "Eforus bestämme, på förslag af vederbörande rektor och lärare, valet af läroböcker, derest ej i ett eller annat hänseende är eller varder för läroverken i allmänhet annorlunda förordnad" etc. Vidare heter det i slutet af samma paragraf: "och bör hvarje förändring i dessa afseenden ofördröjligen till Ecklesiastikdepartementet inberättas."

Så vidt jag vet, utöfvar Ecklesiastikdepartementet derjemte inspektion öfver elementarläroverken, hvarigenom äfven tillfälle är lemnadt att i detta ämne gifva nödiga anvisningar, utan att en sådan skrifvelse som den nu ifrågasatta till Kongl. Maj:t aflätes.

På dessa skäl yrkar jag afslag på Utskottets förslag.

Herr Lindhagen: Den strid, som nu uppblussat inom Kam-maren, är densamma som under årtionden i det tysta pågått öfver hela vårt land, nemligen mellan lärare och föräldrar. Jag för min del hör till den senare kategorien och ställer mig obetingadt på föräldrarnes sida. Man har sagt att den nu föreslagna skrifvelsen skulle medföra de farligaste följder samt leda dertill att utgifvandet af läroböcker kunde blifva ett statsmonopol och att sålunda all fri täflan i det afseendet blefve undertryckt., Men här är, så vidt jag kan finna, ingalunda begärtd något slags monopol, utan endast att Kongl. Maj:t må tillse, att de åtgärder vidtagas, som må anses lämpliga för åstadkommande af en högelingen önskvärd större likformighet med afseende på läroböckers användande, så att det verkligen befintliga missbruk, hvilket omöjligen kan förnekas ega rum vid våra läroverk sedan lång tid tillbaka med afseende på ombyte af läroböcker, må häfvas och för framtiden förekommas. Såsom bevis på att ett sådant missbruk eger rum kan jag till och med beropa mig på egen erfarenhet af förhållandena här i Stock-holm, der dock, efter hvad man yttrat, den öfverklagade olägen-heten skall vara minst. Under åren 1870 till och med 1882 stude-rade tvenne mina söner vid härvarande läroverk. När efter dessa tolf års förlopp begge slutat skolgången, tillsade jag dem att samla tillhopa alla de läroböcker, som de under denna tid begagnat. Så skedde; och jag kan sanningsenligt försäkra, att dessa böcker utgjorde ett vidunderligt stort antal. Bland dem fans det till och med åtskilliga läroböcker, som på tillsägelse måst inköpas, men hvilka icke blifvit använda mer än några få veckor, förr än de blifvit aflösta af andra böcker. Icke må man undra öfver att ändring äskas uti ett sådant missförhållande, ty det är ju uppenbart, att lärjungarne måste lida af dylika omkastningar. Nu har man sagt, att en utjemning så småningom skett och ytter-ligare kan ske på den tysta öfverenskommelsens väg. Jag hoppas det, och jag tror det också; men då kan det väl icke ligga något ondt uti, att man genom en underdånig skrifvelse försöker likasom påskynda farten af denna "ändring på öfverenskommelsens väg", så att vi möjligen kunde få skåda den dag, då förändringen verk-ligen blifvit genomförd. Det är endast mot öfverdrifterna i afse-

ende på lättheten att byta om läroböcker, som vi vända oss; och det äskas således ingenting, som kan innebära hvarken ett stereotyp fasthållande vid en gång till bruk antagna läroböcker, eller införande af något slags statsmonopol. Det förekommer visserligen ett uttryck i föreliggande skrivelseförslag, som skulle kunna ingifva någon tvekan, då der begagnas orden *största möjliga likformighet*; men jag är viss att, äfven om dessa ord skulle inflyta i skrivelsen till Kongl. Maj:t, det icke skall missförstås och att man således alls icke skall dermed riskera någon sådan olycka för vårt undervisningsväsen, som en föregående talare förespeglat. Vidare är sagdt, att vi, som icke äro fackmän, ej skulle förstå denna sak. Vi hafva dock litet hvar under vår egen skolgång inhemtat någon erfarenhet i frågan, och de fleste af oss hafva sedermera under lifvet varit i tillfälle att vinna ytterligare sådan, så att vi hafva sakkännedom nog för att bedöma denna fråga lika väl som öfriga, hvilka föreläggas Riksdagen till behandling. Slutligen har man sagt, att boken vore af underordnad vikt, emedan lärarnes muntliga undervisning vore hufvudsak. Ja, så står det i skolstadgan, och så borde det vara; men det verkliga förhållandet är likvisst ett helt annat. Ty den omständigheten lärer väl ingen kunna jäfva, att för närvarande boken är hufvudsak och lärarens undervisning jämförelsevis en bisak, hvarpå vi hafva det mest slående bevis, då vi se våra barn använda största delen af sin tid i hemmet till att läsa öfver lexor.

Emedan jag anser det vara nyttigt, att Riksdagen uttalar en önskan uti ifrågavarande afseende, då ett sådant uttalande skulle innebära en nödig väckelse till ändring af det nu öfverklagade missförhållandet, anhåller jag om bifall till Utskottets förslag.

Herr Sandberg: Då jag i trettio års tid har tjenstgjort såsom lärare vid de allmänna läroverken, må det tillåtas mig att, på grund af min erfarenhet, uti förevarande fråga yttra några ord. Mig synes, att så väl Herr Rääfs motion som Utskottets förslag, gående ut på att vid användande i läroverken af skolböcker vinna största möjliga likformighet, båda äsyfta att bota ett möjligen till en viss grad befintligt ondt med något som är dubbelt värre. Om nemligen det bestämmes för en kortare eller längre tid, hvilka läroböcker som skola användas vid alla allmänna läroverk, så upphör den fria täflan, ingen får intresse af att författa läroböcker och derigenom förhindras ovilkorligen hvarje framsteg, hvarje utveckling i detta hänseende, enär det väl torde få anses såsom ett axiom, att fri täflan är ett nödvändigt vilkor för hvarje framåtskridande åtminstone inom andens område.

I afseende på denna frågas detaljer har redan Rektor Törneblad så noga redogjort för förhållandena, att dertill föga är att lägga. Jag vill endast såsom exempel på origtigheten af det utaf motionären anförda fästa uppmärksamheten på en liten omständighet i fråga om undervisningen. Såsom Herr Törneblad nämnde, finnas enligt nu gällande läroverksstadga särskilda afslutningpunkter i tredje, femte och högsta klassen. I ett läroämne, geografi, är

*Angående
likformighet
i afseende å
läroböcker
vid rikets all-
männa läro-
verk.
(Forts.)*

Angående
likformighet
i afseende å
läroböcker
vid rikets all-
männa läro-
verk.
(Forts.)

kursen vid hvarje afslutningspunkt alldeles densamma, eller hela jordens beskrifning. Det måtte väl då vara både naturligt och riktigt, för att icke säga nödvändigt, att på de olika stadierna äfven inom samma läroverk använda särskilda läroböcker af olika omfattning. Att motionären klandrar detta förfarande, måste väl anses härröra af bristande kännedom om hvad jag nu meddelat. Visserligen kan man tänka sig möjligheten att äfven i geografi använda samma läroböcker alla klasserna igenom på så sätt, att läraren skulle utplocka hvad som skall läsas i de lägre klasserna. Detta förfaringssätt är dock efter mitt och säkert äfven de flesta skolmäns omdöme opraktiskt och i pedagogiskt afseende högst olämpligt, samt skulle ej ens leda till det af motionären så högt uppskattade syftemålet att åstadkomma minskning i utgifterna för inköp af läroböcker, enär det ju är ett känt och af erfarenheten under en lång följd af år bekräftadt faktum, att af de lärjungar, som inskrifvas i första klassen, endast ett fåtal fullständigt genomgå läroverket.

Jag yrkar afslag på Utskottets förslag.

Herr Carlheim-Gyllensköld, Theodor: För mig framställer sig vid denna frågas bedömande det förhållande, att eleverna äro hufvudfaktorn, då ingen skola kan finnas till utan elever, och att föräldrarnes och målsmännens intresse dernäst böra beaktas, då det är de, som underhålla eleverna och äfven bekosta läroböckerna, samt i sista rummet lärarnes författareskap bör påaktas. Med denna uppfattning tror jag att det göres eleverna behof af mindre antal olika läroböcker i samma klass i de olika skolorna. Det är nemligen en mångenstädes gjord erfarenhet, att den yngling, som flyttar från ett läroverk till ett annat, hvilket ju mycket ofta händer, i regeln utsättes för att blifva efter i sina studier just därför att han får ombyta läroböcker. Motionären har framhållit både detta och annat som är i hög grad beaktansvärdt. Jag tror att det äfven är ådagalagdt att i en och samma klass begagnas olika läroböcker, t. ex. i rättstafning m. fl. ämnen. Det synes mig vara ett virrvarr på detta område, som det vore af vigt att nu rätta genom att bifalla ett så billigt hålliet förslag som Utskottets. Det har sagts, att någon detaljpröfning ännu ej vidtagits, men jag tror att just denna detaljpröfning vinnes genom att framlägga saken för Kongl. Maj:t.

Det är vidare en annan sak som jag tillåter mig påpeka, nemligen förhållandet med elementarläroverkens bibliotek. Dessa bibliotek hafva bland annat den uppgift att låna ut läroböcker till medellose ynglingar, men lätt inträffar det förhållandet att biblioteken antingen hafva olika läroböcker att låna ut än dem, som äro i skolan föreskrifna, eller ock måste oupphörligt köpa nya böcker. Intetdera af dessa förhållanden anser jag nyttigt. Då, såsom jag nyss sade, jag anser Utskottets förslag särdeles moderat och billigt, tillåter jag mig anhålla om bifall till Utskottets hemställan.

Herr Widén: För min del kan jag icke komma till annat slut i denna fråga än att i likhet med den förste ärade talaren afstyrka det föreliggande betänkandet. Det må visserligen medgifvas, att, hvad här redan blifvit framhållet, i synnerhet på de senare åren, att alltför täta ombyten af läroböcker egt rum, utan grundade och goda skäl, hvarigenom bland annat ofta onödiga kostnader blifvit lagda på lärjungarne. Men å andra sidan torde man icke böra förneka, att det kan ligga en mycket stor fara i det förslag, som motionären här framställt, att en skrifvelse, rörande denna fråga, skulle aflåtas till Kongl. Maj:t för hämmandet af det öfverklagade missbruket. Ty derigenom skulle man kunna riskera, att ett alltför strängt reglementerande blefve följden. Faran häraf är tillräckligt vidlyftigt framställd af den förste talaren, så att jag derom icke vidare behöfver yttra mig.

Jag föreställer mig också, att denna motion har gjort tillbörlig verkan endast derigenom att den har blifvit väckt samt behandlad både af Utskottet och sedermera inom Kamrarne. Det synes mig nemligen otänkbart, att Kongl Maj:t och särskildt Herr Statsrådet och Chefen för Ecklesiastikdepartementet icke skulle, då frågan på sagde sätt blifvit framhållen, hafva blifvit uppmärksammade på densamma och således i hvarje fall göra allt hvad som i denna sak kan och bör göras. Tillfälle till kännedom om hvad som bör göras saknas icke heller. Det är ju allmänt bekant, att för hvarje år utgifvas vid läroverken särskilda redogörelser öfver det närmast förflutna året, i hvilka redogörelser jemväl uppgift lemnas om alla de läroböcker, som hafva blifvit använda i de olika ämnena, och det förefaller mig besynnerligt, om icke Ecklesiastikministern skulle, sedan denna fråga nu har kommit på tal, taga dessa redogörelser i närmare betraktande samt vidtaga de åtgärder, som erfordras till förekommande af framträdde missbruk. Jag tror derfore, att det nu icke är på något sätt behöfligt att med en särskild skrifvelse ingå till Kongl. Maj:t, utan yrkar afslag på Utskottets hemställan.

Herr Adelsköld: Då jag haft äran att vara ledamot af det Tillfälliga Utskott, som behandlat den föreliggande motionen, skall jag bedja att få yttra några ord. Jag skall emellertid icke ingå i bemötande af alla anmärkningar, som äro gjorda af de talare, som motsatt sig motionen, utan vill endast anföra min egen praktiska erfarenhet i frågan. Under den tid, jag var ambulatorisk jernvägsbyggare, hade jag nemligen genom en sons skolgång tillfälle att taga kännedom om åtskilliga skolor i olika orter. Under det jag sålunda flyttade från det ena till det andra stället, kom jag till en ledsam erfarenhet om det system, som på den tiden existerade och hvilket, såsom jag tror, ännu är gällande, nemligen att i allmänhet taget olika läroböcker begagnas i samma ämne vid olika läroverk. Följden af det system, som åtminstone rädde, när jag flyttade omkring, var att min sons bibliotek ökades i svårtransportabel grad, men icke nog dermed, utan undervisningen blef äfven derefter, ity han visste icke, huru han skulle uppfatta en sak, då den i olika läroböcker framställdes på olika sätt.

*Angående
likformighet
i afseende å
läroböcker
vid rikets all-
männa läro-
verk.
(Forts.)*

Angående
likformighet
i afseende å
läroböcker
vid rikets all-
männa läro-
verk.
(Forts.)

Men ej nog härmed, läroböckerna i de olika skolorna befunnos ibland nära på ordagrant lika; men icke desto mindre måste nya anskaffas vid ombyte af skola, emedan de från annan skola icke gillades.

Detta måste anses vara olägenheter af stor vigt vid flyttning af skolungdom från ett ställe till ett annat, så väl med afseende på de ökade kostnader, som af olika läroböckers tvungna användande förorsakas, som för sjelfva undervisningen, hvilket är viktigast.

I Frankrike finnes, såsom den förste ärade talaren anförde, ett skolråd, som har att taga i öfvervägande allt som rör skolväsendet och särskildt att afgifva förslag till olika läroböcker för skolorna. Efter hvad jag har mig bekant, går detta till så att från lärare och författare i de olika ämnen, som ingå i undervisningen i skolorna, inlemnas förslag på läroböcker till skolrådet och bland dessa utväljas då de bästa som framläggas till granskning och dessa antagas sedermera såsom gällande läroböcker tillsvidare i hela Frankrike. Följden af detta system är icke, såsom en ärad talare här anmärkte, att det skulle åstadkomma tvång, utan tvärtom anser jag, att det lemnar den största möjliga frihet för författarne i de ifrågavarande ämnena. Och en följd af detta system är, att Frankrike, såsom jag af kompetent person hört uppgifvas, har de bästa läroböcker af alla civiliserade länder. Detta förklaras deraf, att täflan mellan läroboksförfattarne der blir så ofantligt stor, hvilket i sin ordning beror på de lysande utsigter som bjudas dem, ty den, som der lyckas få en lärobok antagen i skolorna, har derigenom icke blott förvärfvat sig anseende såsom författare och vetenskapsman utan har äfven — hvad som ej heller är så oviktigt — gjort en briljant affär. Såsom det åter är staldt hos oss, då täflan i allmänhet är inskränkt inom hvarje skolas eget område, i det att läroböcker, som der användas, ofta äro författade af lärarne på platsen, är det klart att det icke finnes den kraftiga sporre till täflan mellan olika författare, som skulle ligga i utsigten att kunna få en lärobok antagen och spridd vid *alla* svenska skolor. Men motionen berör äfven en annan fråga, åt hvilken förste ärade talaren, som motsatte sig densamma, emellertid egnade någon uppmärksamhet, ehuru han ansåg henne vara ännu svårlostare än den, som egentligen är föremål för motionen, och det är stafningssätt af svenska språket i skolorna. Och häruti har ett sjelfsväld inrotat sig som förefaller mig högst betänkligt, i det att stafningssättet icke allenast är olika vid de olika läroverken utan äfven i olika klasser af samma läroverk. Följden häraf blir naturligtvis förr eller senare, att språket mer och mer förändras och att det språk, som användts af de störste svensktalande författare, en Tegnér, en Runeberg, en Topelius m. fl., en gång blir svårfattligt för kommande generationer. Vi hafva visserligen här i landet en svensk akademi, hvars höga mål är att upprätthålla och utbilda det svenska språket, men då man beräknat att akademiens ordbok knappast kan blifva färdig förr än om fem- eller sex hundra år, torde någon

åtgärd behöfva vidtagas för renhållandet af vårt språk innan det blifver för sent. Jag tror derfor det vara nödvändigt att vårt kulturdepartement tager saken om hand och ställer så till, att den skandinavisering, som för närvarande pågår litet hvarstades, blir hejdad, ty i annat fall kunde lätt inträffa att vårt härliga, manliga och väljudande språk förvandlas till en "blöd" skandinavisk "olla podrida" så att, om salig Holberg uppstode, han må hända skulle finna det nysvenska språket mera underligt än det mesopotamiska.

Då nu motionären endast föreslår en underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t med anhållan "det Kongl. Maj:t, när frågan om läroverkens ordnande kommer före, då äfven behagade fästa afseende vid den del deraf, som rörer läroböckerna, och för afhjelpande af de här ofvan omnämnda olägenheter föreslå de åtgärder, som kunna finnas lämpliga", anser jag denna begäran vara så blygsam i förhållande till de bestämda olägenheter som förefinnas, att jag för min del icke kunnat annat än tillstyrka bifall till motionen; men då man stött sig på uttrycket "*största möjliga likformighet*", som förekommer i Utskottets förslag, tager jag mig friheten föreslå, att klämman i stället måtte få följande lydelse: "att Riksdagen i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhåller, det Kongl. Maj:t behagade vidtaga sådana åtgärder, som kunna finnas lämpliga, för vinnande af *större likformighet* i afseende på de läroböcker, hvilka antagas till begagnande vid rikets allmänna läroverk". Och vågar jag vördsammast hos Herr Talmannen anhålla om proposition på bifall till detta sålunda förändrade förslag.

Herr Törneblad: Jag hade verkligen hoppats att icke behöfva ännu en gång taga till ordet i denna fråga, men efter några yttranden, som här blifvit fälda, kan jag icke underlåta att ytterligare för en stund bedja att få taga den ärade Kammarens uppmärksamhet i anspråk.

Det yrkande, som framställdes af den siste talaren, är otvifvelaktigt ofantligt mycket bättre än Utskottets hemställan; men det visar sig redan af mångfalden af yrkanden i denna fråga, att den ännu icke är mogen, ty motionären har ett yrkande, Utskottet ett, en utskottsledamot ett annat och vidare finnes det en reservant mot Utskottets betänkande. Och frågan *kan* heller icke gerna vara mogen, ty den är, såsom jag redan haft äran påpeka, ganska svår att bedöma. Det har visserligen deremot blifvit anmärkt, att den *bör* kunna bedömas lika väl som åtskilliga andra mycket svårare frågor. Ja, visserligen kunde den det, såvida man hade hela fältet klart och kunde öfverskåda det; men det hafva vi icke för närvarande, ty vi handla på grund af uppgifter, som äro ryckta ur sitt sammanhang, och på grund af 1876 års undervisningsstatistik, som för länge sedan är antiqverad.

Det är således icke någon grund att bygga på, och då fordras att man någorlunda noggrant går igenom 1883 och 1884 års program för att se, huruvida missbruken verkligen äro så stora, som man påstår, ty då Första Kammaren uppträder med en skrifvelse

Angående
likformighet
i afseende å
läroböcker
vid rikets all-
männa läro-
verk.
(Forts.)

Angående
likformighet
i afseende å
läroböcker
vid rikets all-
männa läro-
verk.
(Forts.)

till Kongl. Maj:t, skall Första Kammaren hafva bättre auktoriteter att stödja sig på och kunna framträda med större sakkunskap än hvilken fader som helst, som haft otur att ofta behöfva flytta, kan anföra för sin åsigt.

Det har talats om lärarnes och lärjungarnes intressen, och hvilketdera bör sättas högst? Jag ber då få anmärka, att i detta fall tror jag, att man bör söka ställa så till, att bådas intressen och äfven föräldrarnes underordnas under det *högsta* intresset, det som här bildar enheten, nemligen den största möjliga frukt af undervisningen, och den största möjliga frukt af undervisningen är just hvad som afses med utarbetandet af den ena läroboken efter den andra. Det är klart, att då det finnes flera läroböcker och olika metoder, så måste i brytningstiden mångfalden blifva större än den eljest skulle vara, men i samma mån som de nya läroböckerna tränga sig fram genom sin egen kraft, kommer äfven denna mångfald att af sig sjelf aftaga eller försvinna. Jag har också redan med ett par exempel visat, att från år 1876 till närvarande tid ett betydligt framsteg i detta afseende egt rum. Motionären har anfört, att det skulle hafva begagnats sjutton olika läroböcker i svenska språket 1876—1877. Om motionären dermed menar, att det var sjutton olika svenska grammatikor, som användes, misstager han sig — så vidt jag kan finna —, ty det är egentligen blott tre sådana, som begagnas, nemligen en af Sundén, en af Brodén och en tredje hvars författare jag för ögonblicket icke erinrar mig. Och i algebra är det egentligen blott fyra läroböcker, som användas, nemligen Björlings, Lindmans, Haglunds och Anderssons, och alla dessa äro goda läroböcker och kunna med fördel användas hvar och en på sitt sätt. Läger jag nu dertill, att lärarens största intresse naturligtvis är att så länge som möjligt få behålla samma lärobok — och detta har också erkänts af motionären — måste man ju söka att i någon mån motverka detta lärarens konservativa intresse att få behålla samma lärobok genom att så mycket som möjligt söka uppmuntra läroboksförfattare att komma fram med försök och förslag. Förhållandet kan hos oss icke vara detsamma som i Frankrike. Om en författare der lyckas få en lärobok antagen öfver hela landet, är det en mycket god affär, och många kasta sig därför på detta slags författareskap, så att täflan der kan blifva större. Men hos oss är antalet läroboksförfattare jemförelsevis litet och de fördelar, som bjudas dem, ringa, och ju mera man monopoliserar, desto mindre anledning har man att vänta att någon större täflan skall uppstå.

Det har sagts, att meningen icke är att här söka åstadkomma en sådan likformighet som afses i Frankrike. Men ser man på motionärens yttranden, får jag säga att jag icke kan annat än finna ett stöd för min uppfattning deri, och jag misstänker att den ärade talaren på stockholmsbanken icke gifvit akt på den passus i motionärens förslag, som lyder:

“Då den senaste läroverkskomitén ej behandlat denna del af undervisningsväsendet, hvars lämpliga ordnande ju är ett allmänt

önskningsmål, har jag tillåtit mig framställa dessa tankar och anser att saken lämpligen kunde ordnas så, att af Kongl. Maj:tu ju för desto hellre och sedan hvart femte år tillsattes en granskningskommission af ett behöfligt antal och dertill kunnige män, som under året skulle granska och för följande fem åren bestämma, hvilka läroböcker som i statens skolor och dess olika klasser skulle användas“.

*Angående
likformighet
i afseende å
läroböcker
vid rikets all-
männa läro-
verk.
(Forts.)*

Jag kan för min del icke förstå annat, än att motionären dermed menar ett alldeles bestämdt afgörande af den föreslagna komitén. Utskottet har visserligen icke upprepat detta, men Utskottet har gjort sin kläm mycket starkare än motionärens, och då är det temligen klart, att det äfven afser något mera, ty det står i motionärens förslag: “då äfven behagade fästa afseende vid den del deraf, som rörer läroböckerna, och för afhjelpande af de här ofvan omnämnda olägenheter föreslå de åtgärder, som kunna befinnas lämpliga“. Utskottet har härtill lagt följande slutord: “för vinnande af största möjliga likformighet i afseende på de läroböcker, hvilka antagas till begagnande vid rikets allmänna läroverk“. Utskottet har således stärkt motionärens yttrande, och man kan därför med större skäl åberopa sig på det mål, som föresväfvat motionären, när man tänker på hvad Utskottet föreslagit.

Vidare har det talats om de nya upplagorna, som skulle vara af så skadlig inverkan. Men de nya upplagorna äro helt enkelt nödvändiga, om de gamla gå ut. Det är visserligen sant, att det icke alltid är sagdt, att de gamla upplagorna äro utgångna, men de äro då så spridda i landets alla boklädor, att det är mycket svårt att kunna få dem i tillräckligt antal. Det kan sålunda icke hjälpas, att nya upplagor stundom måste komma ut, och så sker också i alla länder. Men om man skulle taga till ett så stort antal exemplar, att det skulle räcka för ett stort antal år, så att man icke på mycket länge skulle behöfva ny upplaga, då beginge man just det fel, för hvilket man här uttalat en varning, nemligen att icke afse föräldrarnes bästa utan monopolisera till fördel för förläggare och författare.

Det har vidare sagts, att vissa missbruk och öfverdrifter egt rum. Men, mine herrar, det är icke enskilda missbruk, rättade eller orättade, som skola afgöra öfver ett stort och viktigt ärende, utan det är den klara och fullständiga öfversigten, huru vida det går till bättre nu än förut. Om det här vid Stockholms läroverk någon gång varit fallet — och det vill jag icke förneka — att lärjungarne måst lägga bort läroböcker för att öfvergå till andra, har det helt enkelt berott derpå, att det skett ett missbruk, som blifvit rättadt. Således ega rättelser rum äfven nu, och, hvad särskildt beträffar Stockholms läroverk, är saken der nu så ordnad, att någon möjlighet till missbruk i större skala icke gerna kan finnas; åtminstone kan icke något sådant missbruk ega rum, som kräfver Riksdagens omedelbara ingripande, utan de, som möjligen förekomma, kunna mycket lätt afhjelpas derigenom att vederbörande myndigheter inskrida.

Angående
likformighet
i afseende å
läroböcker
vid rikets all-
männa läro-
verk.
(Forts.)

Det har vidare sagts, att lärarens muntliga undervisning borde vara hufvudsaken, men att så nu icke är förhållandet. Ja, det kan så vara, men äfven läroboken spelar en stor roll, och detta särskildt vid flyttningsexamen, ty om läraren för mycket håller på att fråga efter hvad han muntligen genomgått, begår han en orättvisa mot de lärjungar, som varit sjuka eller kommit från andra håll, då de skola flyttas upp, och som anse sig kunna det föreskrifna pensum i boken. Men säkert är, att om man vill att lärarens undervisning skall vara hufvudsaken, kan man icke välja någon sämre väg än att föreskrifva vissa läroböcker såsom konstanta för hela riket, ty då förlamar man i en betänklig grad lärarens nit och intresse för undervisningen i sitt ämne.

Jag yrkar fortfarande afslag å Utskottets hemställan.

Friherre Barnekow: Denna fråga om undervisningen vid de allmänna läroverken är enligt min tanke en mycket brännande fråga. Det är ju klart, att om det af Utskottet framställda förslaget ginge igenom, skulle det kanske i någon mån afskräcka från författandet af så många olika läroböcker, och möjligen skulle deraf olägenheter kunna uppstå, men å andra sidan följa många olägenheter af det nu rådande tillståndet. En af dessa olägenheter har redan blifvit påpekad; den är af *ekonomisk* art och består deri, att man tvingar föräldrarne att köpa en mängd olika läroböcker åt sina barn. Ja, mine herrar, detta är visserligen en olägenhet, men hvad kostnaden beträffar, är det väl icke så farligt dermed, ty den uppoffringen får man väl underkasta sig, i fall den vore nödvändig, men värre är om dessa många olika läroböcker kunna bidra till att menligt inverka på våra barns helsa och krafter, och detta är ej omöjligt. Såsom förhållandena nu äro, är det ganska vanligt, att föräldrar beklaga sig öfver att deras barn öfveranstängas i skolorna, och jag skulle kunna skaffa tusentals mödrars underskrift på en petition, gående i riktning att få lärokurserna nedsatta. Kurserna äro verkligen nu så dryga, att de icke gerna kunna ytterligare höjas. Såsom ett exempel vill jag påpeka, att för vinnande af inträde i 4:de klassen fordras, att gossen skall kunna hela världens geografi. Antag nu, att det i den skola, der han söker inträde, finnes en lärare i geografi, som mycket intresserar sig för sitt ämne; han skrifer då en lärobok i geografi, och i stället för att den förut begagnade läroboken i detta ämne innehöll 1,000 namn, innehåller den nya, af honom författade, 3,000. Följden blir, att gossen tvingas att lära sig 3,000 namn i stället för 1,000. På detta sätt kan således en lärare, som intresserar sig för sitt ämne och vill drifva detsamma, blott genom att skriva en ny lärobok uppdrifva fordringarna i ämnet högst betydligt, och de föräldrar, som skola skicka sina barn till skolorna, se med bäfvan derpå. Det är sannerligen icke roligt att oupphörligen påminna sina barn, när de äro glada och springa ute och leka, att de skola in och läsa på sina lexor. De stackars barnen få ofta arbeta 8—10 timmar om dagen och måste ibland sitta uppe ända till kl. 12 på natten. Kan det vara roligt för föräldrarne att se sådant, och

måste det icke ligga i deras intressen att söka motarbeta det? Den största vådan i detta afseende ligger deri — jag upprepar det ännu en gång — att lärarne härigenom kunna uppdrifva kurserna mycket högre än afsedt är.

En talare har sagt, att vi ännu icke bildat vårt omdöme om, huru vi vilja hafva det. Ja, det kan vara sant, men därför begära vi också blott en skrifvelse till Kongl. Maj:t, på det att Kongl. Maj:t måtte taga saken i öfvervägande. Och, mine herrar, det gäller här ingen obetydlig sak, tvärt om är det för hela nationen och för kommande generationer af största vikt, att något åtgöres i denna sak.

På grund af hvad jag nu anfört och öfvertygad som jag är, att tusentals föräldrar i landet dela min åsigt i denna fråga, får jag vördsamt anhålla om proposition på bifall till Utskottets förslag med den ändring deri, som af Herr Adelsköld blifvit föreslagen.

Herr Adelsköld: Den fråga, som nu föreligger till Kammarens afgörande, är onekligen af mycket stor vikt, och det visar sig äfven af det lifliga intresse, som Kammaren har egnat åt öfverläggningen, och den långa tid diskussionen i denna fråga har upptagit. Jag skall emellertid, då tiden är långt framskriden, icke vara vidlyftig, utan endast med anledning af den näst föregående talarens yttrande, att Utskottet och utskottsledamoten icke varit af samma åsigt utan haft olika mening, fästa uppmärksamheten på, att mitt yrkande innehöll endast, att en modifikation och för mildring skulle göras i Utskottets kläm, nemligen på så sätt att, i stället för Utskottets ord "för vinnande af *största möjliga* likformighet", det skulle heta: "för vinnande af *större* likformighet." Min mening är således alldeles lika med motionärens och Utskottets, ehuru den i någon mån är förmildrad för att derigenom göra den mera antaglig för Kammaren.

Att en förändring i detta afseende är nödvändig, tyckes framgå deraf att, då man granskar de statistiska uppgifterna rörande undervisningsväsendet från åren 1876 och 1877, man finner, att icke mindre än 48 stora kvartsidor upptagas af förteckning på rubriker öfver läroböcker, som användas i de allmänna läroverken. Detta synes mig vara tillräckligt skäl att önska och hoppas på en förändring, i syfte att antalet läroböcker måtte inskränkas högst betydligt.

Jag anhåller fortfarande om bifall till Utskottets förslag med den af mig deruti gjorda ändring.

Herr Carlson, Fredrik: För min del kan jag icke annat än förena mig med de i undervisningens svåra konst erfarne män, som här hafva yttrat sig för afslag på motionen. Lärjungarnes väl, det är ju något, hvarom vi alla äro angelägne, men lärjungarnes väl beror väsentligen derpå, att man upprätthåller den i läroverksstadgan uttalade grundsats, att läraren är det förnämsta i undervisningen, och att läroböckerna äro det underordnade. Det må

*Angående
likformighet
i afseende å
läroböcker
vid rikets all-
männa läro-
verk.
(Forts.)*

Angående
likformighet
i afseende å
läroböcker
vid rikets all-
männa läro-
verk.
(Forts.)

vara sant, hvad här blifvit yttradt, att denna genomgripande grund-
sats icke är tillräckligt genomförd, men den genomföres likväl mer
och mer, i den mån lärarebildningen stiger, och säkert är, att den
skulle väsentligt motverkas genom ett steg, hvarigenom Riksdagen
visade sig lägga största vikt på läroboken, icke på lärarens skick-
lighet att undervisa.

Nu har motionären tagit ett starkt intryck af läroverksstati-
stiken för 1876 och 1877, men han har icke beräknat, då han sett
en så stor mängd läroböcker, huru många af dem som äro afsedda
för olika klasser vid samma läroverk och som följaktligen icke
böra komma i beräkning. Icke heller har han tagit i betraktande
den stora förminskning, som sedermera egt rum i detta antal, och
vid en beräkning af kostnaden för inköp af dessa olika böcker är
det klart, att det icke är en fader, som ensam får inköpa alla
dessa böcker, utan han inköper dem, som äro använda i det läro-
verk, der hans söner åtnjuta undervisning.

Hvad jag har emot den föreslagna förändringen äfven i dess nu
föreslagna mildare form, det är, att det är *likformighet* mellan läro-
böcker, som Riksdagen anser förnämligast vara att sträfva efter.
Detta må uttryckas mildare eller starkare, så innebär detta sträf-
vande dock ett närmande till det franska systemet, och vi erhålla
då en sådan undervisning, i hvilken läroboken spelar hufvudrollen,
och läraren blott en förhörare af lexor. Så kan undervisnings-
ministern sitta i sitt kabinet i Paris och veta, hvilket kapitel som
läses i hvarje skola i landet. Detta kan tyckas vara ypperligt
ordnad, men för undervisningen innebär det icke något lif, och
efter min åsigt skulle det äfven leda till större öfveranstäng-
ning för lärjungarne, än som för närvarande kan på vissa ställen
ega rum. Ty så snart man mekaniserar undervisningen, leder det
till öfveranstängning.

De missbruk, som verkligen förefinnas, ligga deri, att icke nog
sträng kontroll utöfvas vid läroböckers antagande. Jag vill hoppas,
att läroverksstyrelserna hädanefter skola vaka häröfver. Men det
är icke *likformighet*, till hvilken man bör sträfva, ty valet af läro-
bok bör stå i förhållande till lärarens egen uppfattning, och läro-
boken bör för honom endast vara ett stöd.

Här har äfven inblandats en annan fråga, nemligen den om sven-
ska språkets stafning. Jag vill med afseende på det yttrande,
som fälts, att Svenska akademien icke skulle blifva färdig med
sin "ordlista" på flera hundra år, blott upplysa, att akademien
redan utgifvit en ordlista, som innehåller de åsichter om stafnings-
sätt, som akademien anser vara de rätta, hvilken ordlista, som jag
tror, är mycket allmänt begagnad, äfvensom att akademien redan
börjat arbetet för en större *ordbok*, hvilken man hoppas icke komma
att erfordra många år för sin fullbordning, och likväl enligt sin natur
icke kan vara afsedd för skolbruk eller för de praktiska öfnin-
garne, utan för språkets bearbetning.

Jag tror äfven, att de kommissioner, som för läroböcker varit
tillsatta, varit fruktbringande; men den frukten kommer icke såsom
genom ett trollslag, den växer så småningom, och der uttalade

grundsatser blifva fruktbringande genom läroboksförfattarnes arbeten. Men det är icke på yttre befallningars väg, utan på den inre öfvertygelsens väg, som här, lika som i all undervisning, något kan vinnas.

Om en far ofta flyttar, så är det gifvet, att han måste råka ut för den olägenhet, att hans barn få nya lärare och läroböcker. Men undantag böra väl icke göras till regel, och för min del tror jag, att den saken är hjälpt dels genom åtgärder, som redan äro vidtagna genom lärobokskommissionerna, dels derigenom att läroverksstyrelsen skall aflemna uppgifter om olika läroböcker, i anledning hvaraf Ecklesiastikdepartementet har tillfälle att vidtaga de åtgärder, som kunna vara erforderliga.

Då jag icke vill uppehålla Kammarerna längre, vill jag endast instämma i hvad som här har blifvit yrkadt, syftande till afslag å Utskottets hemställan.

Herr Rääf: Jag ber af få afstå från det af mig gjorda yrkandet och förena mig i det af Herr Adelsköld framställda förslag.

Herr Lindhagen: Jag anhåller att få återtaga mitt förut gjorda yrkande om bifall till Utskottets förslag och instämma med Herr Adelsköld i det af honom deri gjorda ändringsförslag.

Sedan öfverläggningen angående förevarande betänkande ansetts härmed slutad, yttrade Herr vice Talmannen, som för en stund öfvertagit ledningen af Kammarernas förhandlingar, att följande yrkanden blifvit framställda: 1:o att Utskottets i betänkandet gjorda hemställan skulle bifallas; 2:o af Herr Adelsköld, att Utskottets hemställan skulle bifallas med den ändring, att orden: "största möjliga" utbyttes mot ordet: *större*; samt 3:o att Utskottets hemställan skulle afslås.

Härefter gjorde Herr vice Talmannen propositioner enligt dessa yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till Herr Adelskölds förslag vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf, och sedan såsom kontraposition dervid antagits afslag å Utskottets hemställan, uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition af följande lydelse:

Den, som bifaller Första Kammarernas Tillfälliga Utskotts betänkande N:o 7 med den af Herr Adelsköld föreslagna ändring, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

*Angående
likformighet
i afseende å
läroböcker
vid rikets all-
männa läro-
verk.
(Forts.)*

Vinner Nej, afslås betänkandet.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—71;

Nej—24.

Jemlikt stadgandet i 3 mom. af 63 § Riksdagsordningen skulle detta beslut genom utdrag af protokollet delgifvas Medkammaren.

*Ifrågasatt
befrielse för
fartyg från
karantäns-
avgifter m. m.*

Föredrogs å nyo Första Kammarens Tillfälliga Utskotts den 15 och 18 i denna månad bordlagda utlåtande N:o 8, i anledning af väckt motion om aflåtande af skrifvelse till Kongl. Maj:t med anhållan att till Sverige destinerade fartyg, som nödgas undergå karantän, måtte befrias från åtskilliga deraf föranledda utgifter.

Herr Adelsköld: I början af denna riksdag, d. v. s. för tre månader sedan, tog jag mig friheten väcka en motion, som hvarken rör en stor fråga eller någon annan så synnerligen riksviktig angelägenhet och som efter all anledning redan fallit ur de flesta af herrarnes minne. Jag vill för den skull erinra, att frågan rör *dels* Kängsö hamn och dess nuvarande beskaffenhet, *dels* de avgifter, som måste af fartyg betalas för att hindra farsoter och smittosamma sjukdomar att komma in i landet.

Denna motion har af det Tillfälliga Utskott, som behandlat densamma, blifvit afstyrkt, och jag skall därför anhålla att få gifva några skäl, hvarför jag för min del skulle vilja motsätta mig Utskottets hemställan till Kammararen.

Såsom bekant, måste alla fartyg, som anlöpa Sverige under koleratid eller annan farsot, inlöpa i Kängsö hamn för undergående af observationskarantän. Denna hamn anlades för flera år sedan, då fartygen hade mindre dräktighet än nu och i allmänhet icke uppnådde en dräktighet af 5- å 600 tons. Sjöfarten var då äfven högst ringa, så att endast några fartyg behöfde besöka Kängsö hamn. Men förhållandet har sedermera ändrat sig, så att fartygens dräktighet nu mera icke sällan uppgår till 2- till 3,000 tons mot 5- å 600 förut, och äfven antalet fartyg har högst betydligt ökats.

Kängsö hamn ligger, såsom bekant, i yttersta skärgården utanför Göteborg. Utanför äro blott klippor och skär, mot hvilka hafvet bryter sig våldsamt under storm. Inloppet är ytterst svårt, så att det knappast och åtminstone icke utan stor fara kan angöras i mörker och storm. För att ådagalägga förhållandet med Kängsö hamn har jag mottagit ett intyg eller yttrande från tre sjökaptener, som föra större ångbåtar, och jag tillåter mig uppläsa detta för Kammararen:

“Då Käsö hamn anordnades till karantänsplats, hade man väl knappast tänkt sig fartyg af sådana dimensioner som nutidens, ej heller hade ångan bevisat sanningen i påståendet: “tid är pengar”; men sedan nu fartygen vuxit minst dubbelt i längd och 3 à 4 gånger i lastdryghet, samt de dyrbara ångbåtarne börjat fordra en expedition nedbragt till den raskast möjliga, bli anspråken på hamnutrymme helt annorlunda. Uti den s. k. inre hamnen, som skyddas från sjön af Käsö och begränsas i norr af skären mellan Käsö och Brännö, kunna högst fyra ångare af 230 fots längd samtidigt ligga på svaj, och detta blott under förutsättning, att inga andra fartyg ligga förtöjda vid sidorna.

*Ifrågasatt
befrielse för
fartyg från
karantäns-
avgifter m. m.*
(Forts.)

“Hvarje ankommande fartyg bör således, för att lemna plats åt ett följande, genast förtöjas med ankare för-ut och aktern i land till de derför anbringade moringarne, som finnas så väl på Käsö som skären nordost om, äfven om fartyget blott anlöpt för karantänsundersökelse och således inom en timme kan vara färdigt att afgå igen. Mången gång kan dock en sådan förtöjning vara så godt som omöjlig att utföra, när det blåser hårdt och fartyget är barlastadt samt till följd deraf tager stort vindfång. Men äfven om vi antaga, att förtöjningen låter sig göra, så måste, i synnerhet när fartygen hafva en större längd, deras respektive ankare ligga öfver på den motsatta sidan af hamnen så mycket, att kettingarne förhindra djupt lastade in- och utgående fartyg att passera.

“Det ligger således nära till hands att antaga, det Käsö hamn, när helst en karantän vore ålagd från flere orter samtidigt, blefve allt för liten; och skulle ett fartyg — exempelvis en ångare — ankomma med sådan last, som måste lossas för att desinficeras, blefve tidspillan och kostnaderna oerhörda, då inga prämar kunna flyta intill der magasinerna stå, utan allt gods måste landas vid den s. k. “parlorn“ och sedan på dragkärra eller dylikt transporterats.

“Utom här ofvan beskrifna inre hamn finnes äfven den s. k. “redden“ mellan Käsö norra udde och “Tannskären“ nordost om skäret “Galten“; men som denna redd blott ofullständigt skyddas af de utanför liggande skären mot sjön från Vest och V. S. V., och dessutom ej har plats för mer än två högst tre större ångare, om farleden till Käsö inre hamn skall vara fri, är den ej mycket att räkna på, synnerligast som under en storm från det minst skyddade hållet lättningen af ankaret der kan vara förenad med ganska stor fara, i det distansen från ankarsättningen till öppen sjö är så liten, att en större ångare, åt hvilken man för att kunna styra honom mellan skären nödgas ge en betydlig fart, redan hinner ut och börjar sätta, innan ankaret rimligtvis kunnat intagas, samt på så sätt riskerar att få sin bog inslagen.

“För öfrigt är inloppet till Käsö så smalt mellan de yttre skären, att en större ångare, som, djupt lastad och med hög pålandsjö, ville söka på, skulle, änskönt med den skickligaste lots ombord, endast ha en lyckträff att tacka, om han ej under inverkan af sjökastningarne rände på den ena eller andra sidan.

*Ifrågasatt
befrielse för
fartyg från
karantäns-
avgifter m. m.*
(Forts.)

Och skulle det vara en sanning, hvad man i höstas påstod, att prämbassinen inuti hamnen genom uppgrundning blifvit en dyppöl, ur hvilken under högsommaren oangenäma ångor uppstiga, torde Kängö lämplighet som karantänsplats äfven ur sanitärt synpunkt böra sättas i fråga.

Z. Rönblom,
å ångaren »Dux».

Gustaf Brolin,
å ångaren »Tellus».

F. W. Glycerup,
å ångaren »Rex».

Jag ber att få fästa uppmärksamhet på att desse tre ångbåtskaptener, som undertecknat denna skrivelse, tillhöra Stockholms ångbåtsrederibolag och föra bolagets största båtar, så att hvad som här af dem blifvit anfördt alldeles icke kan betraktas såsom skepparhistorier.

Om nu t. ex. kolera skulle utbryta — och vi hafva redan af tidningarne sett att den utbrutit i Spanien och möjligen på flera andra ställen — och karantän skulle anordnas och alla fartyg anlöpa Kängö och det icke finnes plats i hamnen, hvad blir då följden? Jo, att skeppsbrott och grundstötningar och andra olyckor inträffa, för hvilka naturligtvis egarne af fartygen komma att hålla sig till svenska regeringen, som tvungit dem att begagna den olämpliga hamnen.

Man kan lätt tänka sig de skadeersättningsanspråk, de obehag och förvecklingar med främmande stormakter, som här af kunna blifva en följd.

I den frågan är det dock icke egentligen meningen att begära något yttrande af Kammaren, ty Kongl. Maj:t har ensam rätt att bestämma allt som rör Kängö hamn. Och då Kongl. Maj:t i handels- och sjöfartsfonden och möjligen äfven i andra medel har tillgång att förbättra Kängö karantänsinrättning, har Riksdagen icke att befatta sig med saken. Jag har endast velat väcka frågan på tal, då jag af ett af våra största rederibolag blifvit anmodad att derpå fästa uppmärksamhet och låta den framkomma till Riksdagens kändedom.

Nu till den andra delen af motionen, nemligen frågan om de afgifter, som skola erläggas af fartyg, som tvingas inlöpa i Kängö hamn. Det är detta som är klämman i motionen, ty jag har vågat anhålla, "att Riksdagen måtte i underdånig skrivelse till Kongl. Maj:t anhålla, det behagade Kongl. Maj:t stadga, att alla fartyg, destinerade till svensk hamn eller ort, som måste undergå karantän, befrias från deraf följande in- och utgående lotspenningar, karantänsavgifter, kostnaderna för bevakning samt lösen för praktika".

Såsom exempel på, huru dyrbar denna karantänsinrättning är för fartyg, vill jag nämna, att afgiften för en ångbåt om 758 tons dräktighet, som förliden sommar anlöpte Kängö i barlast, uppgick till 153 kronor 61 öre, oaktadt fartyget låg der endast några få dagar, och då är icke beräknad någon kostnad för kolåtgång och tidsförlust genom afvikande från routen. Jag har anledning tro, att en icke obetydlig del af den ringa behållning, som våra ångbåtar hade på sina frakter under förra året, gick åt för dem som några gånger måste anlöpa Kängö hamn.

Det högt ärade Utskottet har gjort sig mycket besvär att visa, att dylika afgifter som de ifrågavarande åläggas äfven i andra länder, såsom i Norge, Danmark, Belgien, Frankrike, Italien och Österrike, hvarjemte Utskottet upplyser, att i Nederländerna, Storbritannien och Ryssland karantänsafgifterna hvarken drabba fartygen eller personer utan bäras uteslutande af staten. Men Utskottet har alldeles förbisett och glömt att taga kännedom om och meddela Kammaren de betydliga subventioner, som sjöfarten åtnjuter i åtskilliga af de uppräknade länderna, t. ex. i Frankrike, Tyskland, Italien och äfven Spanien, hvilka för de olika staterna uppgå till många millioner. Utskottet har icke heller lemnat Kammaren en jmförande uppgift rörande de skatter och onera i öfrigt, som drabba sjöfarten i dessa länder i förhållande till våra. Jag känner icke heller till dem. Men deremot har jag något så när reda på, hvilka tunga skatter och umgälder, som trycka på den svenska sjöfarten, och derom vill jag meddela följande, som ju kan vara intressant nog. Dessa onera äro, bland andra, *fyr- och båkaafgifterna*, som uppgå till 1,200,000 kronor; vidare *lastpenningarne* 5- å 600,000 kronor; *sjömanshusafgiften*; *hamnaafgift* på de olika ställena, uppgående till 7- å 800,000 kronor, genom ändring i mättningsreglementet för några år sedan för en del fartyg ökad med 50 procent; än vidare s. k. *grundpenningar*, som upptagas vid sågverken i Norrland och utgå med 16 öre per registerton för alla fartyg, som lasta trävaror vid dessa sågverk; ytterligare *bropenningar*, *lotspenningar*, uppgående till 7- å 800,000 kronor; *tullbevakningsafgifter*, *konulat-afgifter*, *klareringsafgifter*, *bidrag till navigationsskolor*, *till sjömanshusen*, som utgår med 1 till 2 procent af besättningarnes löneförmåner, *till Gubbhuset*, *till Danviks hospital* etc. etc. Härtill kommer ytterligare, att besättningarne få betala bevillning till stat och kommun för sina inkomster i sjöfartens tjenst, i hvilket afseende jag exempelvis vill erinra om förhållandet i Stockholm. En derstädes mantals- och skattskrifven besättning å ett fartyg, som endast undantagsvis anlöper Stockholm, får, ehuru den icke kan hafva någon synnerlig nytta eller något nöje af de stora kostnader, som nedläggas på stadens reglering och försköning, till husköp, till parkanläggningar, till elektrisk belysning, likväl deltaga lika med andra, som ständigt vistas på platsen, till alla dessa utgifter. Men icke nog med att alla dessa afgifter drabba sjöfarten i allmänhet och besättningen i synnerhet, rederierna få dertill betala bevillning till stat och kommun för de inkomster, de hafva för sina fartyg. Så vidt jag således kan finna, finnes det icke någon näring här i landet, som har att dragas med så stora afgifter och onera som just vår sjöfart, och ändock är den en af våra förnämsta näringar, ty den inbringar i bruttofrakter *mera* än hela spanmålexporten och nära nog lika mycket som exporten af metaller och mineralier, och den skulle kunna genom något litet ombuldande af statsmakterna kunna blifva en af våra allra förnämsta näringar. Till en sådan näring som sjöfarten fordras nemligen i främsta rummet dugliga sjömän, och det är ju allmänt bekant, att icke något land i verlden har den lyckan att ega så goda sjömän som Sverige. Detta be-

*Ifrågasatt
befrielse för
fartyg från
karantäns-
afgifter m. m.
(Forts.)*

*Ifrågasatt
befrielse för
fartyg från
karantäns-
avgifter m. m.
(Forts.)*

visas bäst af den mängd — jag har hört uppgifvas 50,000 — svenska sjömän, som företrädesvis användas i alla andra nationers flottor. Och hvarför skulle de icke lika väl kunna användas här? Jo, därför att vår sjöfart är nedtyngd af skatter och onera och därför knappast bär sig och icke kan vinna den utveckling och förkofran, som den skulle kunna vinna, om den mera omhuldades af statsmakterna. Och om sjöfarten blomstrade, skulle de flesta andra näringar deraf hafva nytta. Icke desto mindre har Utskottet ansett, att vår sjöfart kan behandlas på samma sätt, som bonden behandlade sin häst, då han lassade på honom, till dess hästen stupade, under förmenande: "tål du vid detta, så tål du detta med;" och Utskottet har ansett, att sjöfarten fortfarande bör betala kostnaderna för landets skyddande mot farsoter, under förmenande att "*karantänen är till för sjöfartens skull*" och icke, såsom den betraktas i Nederländerna, Storbritannien och Ryssland, för att skydda landet mot smittosamma sjukdomar.

För min del är jag öfvertygad om, att sjöfarten med nöje skulle se, att detta Utskottets betraktelsesätt godkändes, och gerna betacka sig för statens godhet att hafva upprättat en inrättning för dess skull, som endast kan vara sjöfarten till skada, men jag tror att anmärkningar häremot icke skulle uteblifva, och att man fortfarande måste betrakta karantänen tillkommen för att skydda landet mot smittosamma sjukdomar och icke för sjöfartens skull. Utskottets sätt att betrakta saken, eller att "*karantänen är till för sjöfartens skull*," förefaller mig således i princip lika egendomligt, som om någon skulle vilja påstå att allmänheten är till för — exempelvis Kongl. Telegrafverket, under det att förhållandet måste vara motsatsen; ty icke lär man med rimlighet kunna påstå, att karantänen är till för sjöfartens skull.

Vore sjöfarten något, som landet behöfde skydda sig för, något främmande för statens ändamål eller med ett ord sagdt något fullkomligt likgiltigt, utanför stående, då kunde skäl finnas för att den borde bekosta karantäner; men som den utrikes sjöfarten, såsom förut anförts, är en af våra förnämsta men *hårdast betungade näringar*, så förefaller det mig obilligt att den skall, till ej obetydlig del, äfven bekosta landets skyddande mot smittosamma sjukdomar.

Jag skall icke uppehålla Kammaren längre utan endast anhölla om bifall till min motion.

Herr Nordlander: Jag ber att med några få ord få bemöta motionärens anförande. Hvad motionären till en början yttrat om olämpligheten af den nuvarande karantänsinrättningen vid Kängö, har Utskottet icke ansett sig behöfva eller böra ingå i någon pröfning af, i synnerhet som motionären har så högst ofullständigt utredt sin tanke i det afseendet, och jag får säga, att hvad den ärade motionären i dag ytterligare anför har för mig endast visat, att denna fråga, om den skall upptagas till pröfning, fordrar en vida fullständigare utredning än den, som nu föreligger, vare sig genom motionärens framställning i hans motion eller genom hans anförande i dag. Jag förbigår därför den delen af hans anförande.

Hvad deremot beträffar frågan om karantänsavgifterna, har den ärade motionären, då han icke kunnat bestrida rigtigheten af de af Utskottet meddelade uppgifterna rörande förhållandena med karantänsavgifterna i åtskilliga länder, dervid lagt Utskottet till last, att Utskottet icke redogjort för en hel hop andra utgifter, som åligga sjöfarten i andra länder, och icke heller för de subventioner, som der lemnas densamma. Jag får säga, att om Utskottet inlåtit sig i en så omfattande behandling af frågan, skulle det icke varit möjligt att inkomma med ett utlåtande till denna Riksdag. Med allt erkännande af att sjöfarten är betungad med ganska känbara avgifter och att i synnerhet vid denna tid, då det är så starkt fråga om att lätta avgifter och bördor till staten, väl kunde behöfva tagas i betraktande, om det kunde göras något för sjöfarten, synes det mig likväl, att den afgift, som här är i fråga, är af så försvinnande betydighet, att ganska litet skulle vinnas, äfven om den blefve afskaffad. Det är således endast principfrågan, som bör tagas i betraktande, enligt motionärens åsigt. Deremot har Utskottet ansett, att då smittosamma sjukdomar till följd af sjöfarten införas från ett rike till ett annat, ingenting orimligt ligger deri, att sjöfarten får vidkännas denna tunga för skyddandet mot dessa smittosamma sjukdomar. Det synes mig, att motionären icke kunnat gendrifva rigtigheten af detta skäl. Hvad han särskildt dervid framhållit, och den jämförelse han gjorde mellan sjöfarten och karantänsanstalterna och de smittosamma sjukdomarne, å ena sidan, samt allmänhetens förhållande till telegrafverket, å andra sidan, kan jag icke förstå hvad den har med saken att göra, för så vidt det icke var motionärens mening, att allmänheten icke skulle betala några avgifter för sina telegram; men det är en fråga, som här icke behöfver tagas i betraktande.

Då sålunda, efter hvad Utskottet visat, de avgifter, som åligga fartyg för karantänen, ingalunda äro höga, i jämförelse med hvad förhållandet är i andra länder, torde jag kunna inskränka mig till att yrka bifall till Utskottets hemställan.

Efter härmed slutad öfverläggning gjordes enligt de derunder framställda yrkandena propositioner, först på bifall till hvad Utskottet i förevarande utlåtande hemställt och sedan derpå, att Kamraren, med afslag å Utskottets hemställan, skulle bifalla den i ämnet väckta motionen; och förklarades den förra propositionen, som npprepades, vara med öfvervägande ja besvarad.

Föredrogs å nyo Första Kamraren Tillfälliga Utskotts den 15 och 18 innevarande April bordlagda utlåtande N:o 9, i anledning af väckt fråga om utverkande på diplomatisk väg af hemorts-rätt i Danmark och Tyskland åt svenskar, hvilka under en viss längre tid oförvitligen försörjt sig sjelfva.

Ifrågasatt utverkande af hemorts-rätt för svenskar i Danmark och Tyskland.

*Ifrågasatt
utverkande
af hemorts-
rätt för
svenskar i
Danmark och
Tyskland.
(Forts.)*

Herr Lindahl: Den olägenhet, som motionären afsett att genom den ifrågavarande motionen till någon del minska, är för de södra provinserna i Sverige af ganska stor betydighet. Det är genom handlingar, som motionären åberopat under diskussionen i Andra Kammaren, ådagalagdt, att endast från den lilla provinsen Blekinge hafva under femårsperioden 1879—1883 till Tyskland och Danmark utvandrat 2,353 personer, och af dessa hafva sedermera blifvit hemskickade 244 under samma tid, af hvilka de allra flesta sannolikt kommit fattigvården till last, och af dessa 244 hemsända personer hafva varit icke mindre än 132 qvinnor med barn. Om likadana uppgifter förelåge från de skånska och småländska länen, skulle de säkerligen förete ungefär dylika förhållanden. Nu har också Andra Kammaren, med behjertande af dessa kända förhållanden, trott att något kunde åtgöras för att skaffa svenska arbetare, som en längre tid uppehållit sig i våra grannländer, rättighet att der kvarblifva, då de använt sina bästa krafter för detta lands bästa och väl. Det Tillfälliga Utskott i Första Kammaren, som behandlat denna fråga, tyckes icke hafva rätt behjertat dessa omständigheter; och de skäl, som Utskottet anfört för att afstyrka framställningen, synas mig icke heller vara af den kraft, att de kunna leda till det resultat, till hvilket Utskottet kommit. Utskottet säger nemligen för det första, att "med allt erkännande af det välmående syftmålet med ifrågavarande motion, synes det likväl Utskottet, som vore det för ändamålets vinnande föreslagna sättet ej det rätta"; men hvilken annan utväg, som skulle vara rättare eller bättre, har Utskottet icke med ett enda ord antydt, och då det är fråga om att söka hjälpa förhållandena med svenskar i främmande länder, så synes mig åtminstone icke någon annan väg kunna beträdas än underhandlingarnes väg genom Kongl. Maj:ts regering. Vidare har Utskottet sagt, att om det skulle kunna lyckas att göra någon öfverenskommelse med dessa våra grannländer, skulle denna öfverenskommelse stödja sig på ömsesidighet, d. v. s. att dylika förpligtelser, som dessa främmande länder åtog sig mot våra arbetare, skulle vi åtaga oss mot de främmande länders undersåtar, som här en längre tid användts i arbete. Ja, det är riktigt. Det är icke något, som bör afskräcka oss eller regeringen från att ingå på en sådan öfverenskommelse.

Så säger Utskottet ytterligare, att Norrland i synnerhet skulle blifva lidande härigenom, emedan dit invandra en mängd arbetare från Norge, hvilka sedan skulle falla fattigvården till last. Men för sådant fall finnes redan en förordning, som åberopas i § 32 af Kongl. förordningen den 9 Juni 1871 angående fattigvården, nemligen att "angående behandling af frågor om ersättning för understöd, som af fattigvårdssamhällen i ett af de förenade rikena Sverige och Norge lemnas nödstälde från det andra riket, gäller hvad särskildt stadgas". Detta skäl synes således icke heller kunna föranleda till sådant afslag, som Utskottet tillstyrkt. För öfrigt har Utskottet endast åberopat, att en Kongl. kungörelse af den 28 November 1884 utkommit angående kommissionärer för anskaffande åt tjenstehjon och andre af anställning inom och utom riket, och att denna

författning skulle möjligen i en framtid kunna verka så kraftigt, att sådana åtgärder vore mindre behöfliga. Men detta är ju icke något skäl med afseende på de förhållanden, som *redan* förefinnas i följd af den utvandring, genom hvilken tusentals personer nu vistas i våra grannländer. Dessutom synes mig ett bifall från Riksdagens sida till en sådan underdånig skrifvelse vara af betydelse i synnerhet därför, att den skulle kunna för regeringen blifva en lämplig utgångspunkt för vidtagande af åtgärder, som kunde i viss mån föra till målet.

På grund af hvad jag nu anført tillåter jag mig hemställa, att äfven denna Kammare ville fatta samma beslut som Andra Kammaren och således godkänna den ifrågavarande motionen och besluta, "att Riksdagen måtte i underdånig skrifvelse till Konungen anhålla, att underhandlingar å diplomatisk väg måtte inledas med grannländerna, i synnerhet Danmark och Tyskland, om vinnande af hemorts- och försörjningsrätt derute för sådant svenskt arbets- och tjenstefolk, som under viss längre tid derstädes oförligt försörjt sig sjelfva".

Herr Nordlander: Jag anhåller blott att få yrka bifall till Utskottets hemställan.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt de derunder framställda yrkandena propositioner, först på bifall till hvad Utskottet i förevarande utlåtande hemställt och vidare derpå att Kammaren, med afslag å Utskottets hemställan, skulle biträda Andra Kammarens i ämnet fattade beslut; hvarefter propositionen på bifall till Utskottets hemställan förnyades och förklarades vara med öfvervägande ja besvarad.

Föredrogs å nyo Lag-Utskottets den 18 och 22 innevarande April bordlagda utlåtande N:o 45, i anledning af väckt motion om rätt för lekmän att delta i biskopsval.

Herr Sundberg: Det synes nog af de många kyrkliga motionerna från Andra Kammaren, att der har inkommit ett nytt element, som är mycket frikostigt på förslag till förbättringar eller åtminstone förändringar i vårt kyrkoväsende. Motionerna hafva emellertid hittills i första Kammaren rönt föga framgång, och jag vågar hysa den öfvertygelsen, att äfven det nu föreliggande förslaget icke skall lyckas, huru vackert det onekligen än låter och i huru välvillig afsigt det än må vara framlagdt af motionären och af Utskottet förordadt. Jag anser nemligen för min del, att detta förslag, i fall det en gång skulle leda till en förändrad lagstiftning, icke kommer att medföra så goda följder, som motionären och Utskottet hafva föreställt sig.

Motionären utgår från den i sig sjelf ganska rigtiga satsen, att lekmännen böra delta i kyrkostyrelsen, och deraf drager han

*Ifrågasatt
utverkande
af hemorts-
rätt för
svenskar i
Danmark och
Tyskland.
(Forts.)*

*Ifrågasatt
rätt för
lekmän att
delta i
biskopsval.*

*Ifrågasatt
rätt för
lekmän att
deltaga i
biskopsval.*
(Forts.)

sedan den slutsatsen, att de böra följaktligen äfven deltaga i val af biskopar. Den första satsen är korrekt; slutsatsen är, efter mitt förmenande, aldeles oriktig. Lekmännen icke blott böra deltaga i kyrkostyrelsen utan de göra det. Större delen af ledamöterna i våra stiftsstyrelser äro lekmän, men icke nog dermed utan hufvudsaken är den, att hela den svenska kyrkoförfattningen hvilat på kyrkostämman, såsom dess breda demokratiska bas, och kyrklig sjelfstyrelse är lika så väl som politisk och kommunal sjelfstyrelse här i landet urgammal. Men deraf följer nu visserligen icke, att lekmännen eller att församlingarna såsom sådana omedelbart eller medelbart deltaga i biskopsval och derigenom utse de personer, som skola vara kyrkliga chefer i de respektive stiftet. Då skulle också följa af den politiska sjelfstyrelsen, att folket valde konung hvarje gång en tronledighet inträffade, och att folket likaså valde de verldsliga embetsmän, som i någon mån hade att skaffa med kommunens angelägenheter. Så långt tror jag knappt, att någon tänkt på att vilja gå. Hvarför skall man då draga ut den origtiga slutsatsen just på det kyrkliga området, der man olyckligtvis i våra dagar tycker sig kunna förfara på ett temligen behändigt sätt utan att så noga tänka på hvad som är riktigt eller icke.

Emellertid anmärker motionären vidare till sin förmån, att 1868 års Kyrkomöte har ingått till Kongl. Maj:t med en skrifvelse i samma syfte som det förslag, motionären framställt. Det är sant, att så är, och jag förnekar icke, att detta skäl väger mycket tungt i vågskålen; men man bör dock dervid komma ihåg något, som betydligt minskar denna tyngd, och det är, att mot all vana vid kyrkomötet genast efter beslutets fattande många af mötets mest framstående ledamöter reserverade sig mot detsamma. Vidare bör observeras, att när denna skrifvelse öfverlemnades af Kongl. Maj:t till kyrkolagskomitén, som skulle handlägga en mängd kyrkliga frågor, såsom bekant är, så höjdes till förmån för denna motionärens åsigt inom komitén icke någon röst, emedan man fann så många skäl tala mot densamma, att man ansåg sig icke böra tillstyrka en förändrad lagstiftning i denna riktning. Icke heller hafva stiftsstyrelserna, så vidt mig är bekant, då de hafva haft att afgifva utlåtande öfver kyrkolagskomiténs förslag, yttrat någon önskan i den här ifrågavarande riktningen, och slutligen ber jag också få nämna, att vi efter 1868 haft tre andra kyrkomöten, nämligen 1873, 1878 och 1883, och intet af dessa kyrkomöten har gjort någon förnyad framställning i denna fråga hos Kongl. Maj:t, oaktadt de i så många andra frågor, som mötet ansett vara af kyrklig vikt, verkligen gjort sådan förnyad framställning. Andtligen och till sist får jag tillägga, att Kongl. Maj:t har, på grund af allt hvad som i frågan förekommit, icke heller för sin del ansett sig böra vidtaga några åtgärder, oaktadt nu sedan 1868 sjutton år hafva förflutit.

Jag tror icke heller, att motionären eller någon annan kan, såsom många säkert föreställt sig, till förmån för denna sak åberopa kyrklig häfd. Det är visserligen sant, att i de allra äldsta kristna tider biskoparne valdes af församlingarne, men det kunde

ju då icke tillgå annorlunda, och dessutom var biskoparnes ställning icke den, som den sedermera blifvit, när kyrkoförfattningen blifvit utbildad och biskoparne såsom chefer blefvo något helt annat än de förut hade varit. Derför finna vi också, att redan i medlet af tredje seklet, när kyrkoförfattningen är utbildad, försvinner den gamla valrätten och den öfvergår i andra händer, i hvilka den sedermera under hela kyrkans historia äfven har förblifvit.

Hvad vårt eget fädernesland särskilt vidkommer, är det mycket sant, som jag vill erinra mig att motionären i sin motion har anført, att här valdes ursprungligen biskoparne af folket tillsammans med presterna. Ja, visserligen, men den tiden valdes också konungen; den tiden valdes äfven lagmän och åtskilliga andra tjänstemän i landet. Det var, heter det, på 1200-talet, som denna lekmannarätt försvann. Hvarför försvann den då? Jo, emedan det är just på 1200-talet som den svenska kyrkoförfattningen blifver en fullt utbildad författning. Förut var den det icke. Derför försvann denna rätt och öfvergick i kapitlens händer. Reformationen har i denna sak icke gjort någon annan förändring, än att valrätten från kapitlet blifvit utvidgad till stiftens hela presterskap. Jag tror också, att om vår författning jemföres med andra protestantiska länders biskopliga kyrkoförfattning — namnet biskop må vara bibehållet eller icke — finnes ingenstädes så stor liberalitet som i Sverige. I det protestantiska Tyskland väljas generalsuperintendenter och superintendenter hvarken af presterskapet eller af lekmännen utan tillsättas omedelbarligen af regeringen. Öfverflytta vi oss till Englands biskopliga kyrka, finna vi, att icke heller der val ske, utan det är regeringen, som utnämner biskoparne, och kapitlet hafva der intet annat att skaffa dermed, än att de få afgifva ett slags utlåtande öfver den eller de personer, som äro i fråga att utnämnas, men detta är af ingen betydelse. I Danmark och Norge tillsättas biskoparne också utan val. Alltså, den svenska kyrkoförfattningen är redan långt liberalare än något annat protestantiskt lands kyrkoförfattning.

Här är dessutom så staldt, låtom oss icke glömma det, att hvarje svensk man, som tillhör den evangelisk-lutherska trosbekännelsen och är 25 år gammal samt åtnjuter god frejd och godt anseende inom samhället, kan väljas till biskop i den svenska kyrkan. I alle, mine herrar, som här sitta, kunnen således blifva svenska kyrkans biskopar. Men just därför, att valbarhetskategorien är så vidsträckt, just därför är det en nödvändighet att något inskränka valrätten och låta densamma endast tillkomma sådana personer, som icke blott hafva god vilja utan äfven god förmåga, genom sin personalkänedom, att välja de personer, som för de ifrågavarande tjänsterna kunna vara lämpliga. Jag tror också, att man med goda skäl kan säga, att det svenska episkopatets historia visar tillräckligt, att desse väljare icke hafva missbrukat eller illa brukat sin rätt. Hvarför skola vi då göra en förändring i en ordning, som visat sig operera väl och som verkligen är mycket liberalt anlagd, sådan den är? Jag tror icke,

*Ifrågasatt
rätt för
lekmän att
deltaga i
biskopsval.
(Forts.)*

*Ifrågasatt
rätt för
lekmän att
deltaga i
biskopsval.
(Forts.)*

att dertill finnes någon anledning, och fruktar, att försöket kunde slå rätt illa ut. Det är Eder, mine herrar, allt för väl bekant, huru många intriger, huru många agitationer och konster af mångfaldiga slag, som kunna ega rum blott vid de vanliga prestvalen, hvilka saker och ting tro herrarne då skulle komma att uppföras vid biskopsval, och hvilka passioner kunna sättas i rörelse inom menigheterna vid sådana tillfällen. Särskildt tror jag det vore mindre rådligt att göra försöket i en tid, som är så upprörd som den nuvarande, der vår kyrka sönderslites af en sådan massa af religionspartier, som sins emellan kunna kriga rätt bra men deremot äro ense om att vilja skaffa sig öfvermakten i eller rättare sagdt öfver kyrkan. Jag kan, för min del, icke annat än på det allvarligaste afråda från försöket, och det är sannerligen icke blott i presterskapets intresse, utan framför allt i den svenska kyrkans eget intresse, sådant jag uppfattar det, som jag nu yrkar afslag å Utskottets förslag.

Detta anförande mottogs med bifallsrop.

Herr Hasselrot: Ehuru jag icke deltagit i Lag-Utskottets behandling af förevarande motion och således icke heller hade tänkt att yttra mig i frågan, så tillåter jag mig likväl, då ingen annan af Utskottets ledamöter uppträdt för Utskottets förslag och då jag delar den åsigt, som ligger till grund för detsamma, att förorda berörda förslag. Då jag emellertid icke satt mig tillräckligt in i frågan för att kunna i detalj bemöta den föregående talarens anförande, vill jag blott återropa hvad Lag-Utskottet och 1868 års kyrkomöte anfört i ämnet samt hvad Högsta Domstolen år 1873 i samma riktning yttrat; och yrkar jag på sådan grund bifall till Utskottets betänkande.

Efter härmed slutad öfverläggning gjorde Herr Grefven och Talmannen enligt de derunder framställda yrkandena propositioner, först på bifall till hvad Utskottet i förevarande utlåtande hemställt och sedan på afslag derå, samt förklarade sig finna den senare propositionen besvarad med öfvervägande ja.

Herr *Spånberg* begärde votering, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition af följande lydelse:

Den, som bifaller Lag-Utskottets utlåtande N:o 45, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslås utlåtandet.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—31;

Nej—59.

Föredrogs å nyo och biföllos Lag-Utskottets den 18 och 22 i denna månad bordlagda utlåtanden:

N:o 46, i anledning af väckt motion angående ny författning för svenska evangelisk-lutherska statskyrkan; och

N:o 47, i anledning af väckt motion om ändrade grunder för val af landstingsmän.

Herr Grefven och Talmannen tillkännagaf, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 7 e. m.

Föredrogs å nyo Lag-Utskottets den 18 och 22 innevarande April bordlagda utlåtande N:o 48, i anledning af väckt motion med förslag till lag "angående skyldighet till skogsvård för enskilde skogsegare i riket".

Om åstadkommande af en förbättrad vård af enskildas skogar.

Herr Ekenman, Victor: Lag-Utskottet har såsom skäl för sitt afstyrkande i den fråga, som här föreligger, anfört, att den skulle vara beroende på Kongl. Maj:ts pröfning. Om den utredning, som sålunda förestår, vore föranledd af någon hemställan från svenska Riksdagen, skulle jag till alla delar biträda det skäl för afslag, som Lag-Utskottet sålunda anfört. Men då så icke är, kan jag, för min del, icke finna annat, än att Riksdagen kan, utan att i ringaste mån träda den parlamentariska grannlagheten för nära, behandla denna fråga, oberoende af den hos Kongl. Maj:t sålunda förevarande utredning. Jag skall emellertid, då jag nu i denna fråga vill framställa ett särskildt yrkande, fatta mig temligen kort, af den anledning, att Riksdagen förut mer än en gång har behandlat frågan, så att den redan är tillräckligt debatterad. Det hufvudsakliga skäl, hvarföre jag reserverat mig mot Utskottets betänkande, är, att jag tror, att här föreligger ett oafvisligt behof, som genom lagstiftningsåtgärder bör tillgodoses. Man är i närvarande stund icke utan kännedom om förhållandena med våra enskilda skogar. Om vi vilja gå till goda och officiella källor, hafva vi Kongl. Maj:ts Befalningshafvandes femårsberäts- ser. Vi kunna af det deröfver senast upprättade sammandraget se, att missbruk och öfverafverkning af skogarne förekomma i södra och sydöstra delarne af vårt land, i Östergötland, Småland

*Om åstad-
kommande af
en förbättrad
vård af
enskildas
skogar.
(Forts.)*

och på Gotland, i Skåne och Blekinge samt äfven i Kopparbergs, Vesternorrlands och Vesterbottens län. Vidare säges der, att egentligen de mindre jordegarna göra sig skyldiga till en för skogen menlig öfverafverkning i Södermanland, vissa delar af Skåne, Vermland och Östergötland. Jag tror för min del, att det icke gerna kan blifva möjligt på grund af den utredning, som nu eger rum, att komma till ett väsentligen annat resultat, än som angifves i dessa Kongl. Maj:ts Befallningshafvandes berättelser. På grund deraf anser jag, att en lagstiftningsåtgärd bör komma till stånd, för att åt landet i sin helhet bevara den viktiga tillgång, som ligger i dessa skogar. Jag kan emellertid icke till alla delar biträda det förslag, som motionären framlagt. Det synes mig icke vara lämpligt, emedan det lägger allt för stora band på skogsegaren, och synes gå längre än behofvet påkallar. Jag skall därför taga mig friheten yrka, att Kammaren, med afslag å Utskottets hemställan, måtte besluta: att i underdånig skrifvelse anhålla, det ville Kongl. Maj:t låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till lag angående vården af enskilda skogar i riket, grundad på skyldighet för jordegarna att vid afverkning af skog å mark, som bör till skogsbörd bibehållas, vidtaga åtgärder för bekyrskande af skogens framtida bestånd.

Herr Sandberg: Jag har uppväxt och tillbragt den största delen af mitt lif i ett landskap, i Småland, som i min ungdom hade stora, härliga skogar. Genom en ohejdad skogssköfving hafva dock numera stora sträckor af detta landskap blifvit förvandlade till ödemarker och snart torde icke mycken skog der vara kvar att sköfva. När så är, må det icke förtänkas mig, att jag med lifligt intresse omfattar hvarje förslag, som afser att hämma en sådan skogsfördöelse. Får den fortgå, såsom hittills, torde den tid icke vara aflägsen, då åtminstone i södra och mellersta Sverige icke längre finnas några andra skogar än de, som tillhöra kronan, hvilka då visserligen skola ofantligt stiga i värde. Skola vi här vänta, till dess Domänstyrelsen erhållit svar på alla de frågor, som innehållas i dess promemoria, och af dessa svar dragit sina slutsatser, samt sedan möjligen på grund deraf ingår till regeringen med någon framställning, som föranleder en proposition till Riksdagen i denna för vårt lands framtid så viktiga fråga, kan det hända, att man får tillämpa det gamla ordspråket: "medan gräset växer, dör kon", eller med andra ord, att det blir för sent att vidtaga några åtgärder till skogsfördöelsens hämmande.

Jag förenar mig om det yrkande, som af Herr Ekenman blifvit framställt.

Friherre von Kræmer: Jag skall icke ingå i hvad man på det nu ifrågavarande området kan kalla "den stora frågan". Jag skall således icke ingå i någon pröfning om, huruvida en restriktiv skogslagstiftning är behöflig, huruvida en sådan skulle, såsom man å den ena sidan säger, komma att verka skadligt, eller, såsom man påstår å den andra sidan, blifva gagnelig. Allt

detta synes mig nu kunna lemnas å sido. Man läser i Utskottets recit om den mängd handlingar, som blifvit hos Kongl. Maj:t anmälda, nemligen:

dels ett af Kongl. Skogsstyrelsen, på nådig befallning, den 11 Januari 1875 afgifvet förslag till sammanjemkning af de skiljaktiga meningar, som vid 1874 års riksdag yppats rörande då framlagdt förslag till förordning om enskilde skogsegares skyldighet att efter afverkning sörja för skogsåterväxt;

dels Kongl. Maj:ts Befallningshafvandes i Gotlands län underdåniga memorial den 8 December 1873 med framställning om vidtagande af vissa, af landstinget i länet begärda ändringar i förordningen den 10 September 1869 angående åtgärder till förkommande af skogsförödelse på Gotland, jemte Skogsstyrelsens i anledning deraf afgifna underdåniga utlåtande;

dels ett af Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Kronobergs län den 11 November 1875 afgifvet underdånigt memorial, hvarmed öfverlemnats ett af länets landsting uppgjort förslag till förordning angående vården af enskildas skogar inom länet, i anledning hvaraf Skogsstyrelsen på nådig befallning afgifvit yttrande;

dels ett enligt särskildt uppdrag uppgjort och den 21 September 1874 aflemnadt förslag till författning rörande dispositionsrätten öfver enskildas skogar inom vissa orter jemte ett med afseende å Kopparbergs län, af Kongl. Maj:ts Befallningshafvande derstädes, efter landstingets hörande, den 20 Maj 1876 afgifvet underdånigt utlåtande;

dels och Kongl. Maj:ts Befallningshafvandes i Vermlands län underdåniga memorial den 27 Juli 1875 med framställning om utfärdande af särskild lag rörande hushållningen med de enskilda skogarne inom länet, samt landstingets i länet genom Kongl. Maj:ts Befallningshafvande infordrade underdåniga yttrande öfver ej mindre berörda framställning än äfven i fråga derom, huruvida ofvannerörda, den 21 September 1874 aflemnade författningsslag ansåges för länet ändamålsenlig eller icke, i anledning hvaraf Kongl. Maj:ts Befallningshafvande inkommit med förnyadt underdånigt utlåtande, och Skogsstyrelsen, på nådig befallning, afgifvit yttrande.

När alla dessa handlingar nu hafva blifvit anmälda hos Kongl. Maj:t och Kongl. Maj:t, långt ifrån att lägga dem åsido, tvärtom har ansett dem innefatta tillräckligt talande skäl för att åter, med Kongl. Maj:ts initiativ, upptaga frågan och därför infordrat Domänstyrelsens utlåtande i ämnet, så vore det väl ganska olämpligt, om Riksdagen nu skulle genom en skrivelse flytta frågan från den alldeles neutrala grnd, hvarpå den sålunda hvilat, innan Domänstyrelsens utlåtande blifvit känt. Alla de till Kongl. Maj:t remitterade handlingarne gå i rigtning af en inskränkning i skogsafverkningsrätten. Men år 1883 har frågan också varit en riksdagsfråga, och då afslogs här i denna Kammare ett af enskild motionär framställt förslag till skogslag. Jag vill, som sagdt, icke ingå på frågan om lämpligheten, möjligheten, gagneligheten eller skadligheten af en särskild skogslagstiftning för de enskilda skogarne, utan skall endast hålla mig till frågans

Om åstadkommande af en förbättrad vård af enskildas skogar.
(Forts.)

Om åstadkommande af en förbättrad vård af enskildas skogar.
(Forts.)

närvarande ståndpunkt, som är, att, sedan alla de nämnda handlingarne i ämnet inkommit till Kongl. Maj:t och Kongl. Maj:t remitterat dem till Domänstyrelsen för att erhålla dess utlåtande, det vore orätt och skulle förrycka frågan, om Riksdagen nu beslutade en skrifvelse i ämnet. Mig synes således, att Lag-Utskottets afstyrkande är alldeles utmärkt väl motiveradt af förhållandena; och får jag alltså yrka bifall till detsamma.

Herr Widmark, Henrik: När, såsom förhållandet är, Kongl. Maj:t redan tagit denna fråga om hand, och dertill kommer, hvad äfven Utskottet har upplyst, att material är insamladt från alla delar af landet, och att detta material för närvarande ligger under utredning och förlägges till grund för ett underdånigt utlåtande af den myndighet, som har att vårda de allmänna skogarne inom landet, synes mig, att Utskottet har handlat både rätt och i enlighet med den praxis, som tillförene gjort sig gällande, då det föreslagit, att motionen för närvarande icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda. I en så svårlöst och ömtålig fråga, som den, motionären nu för andra gången lagt under Riksdagens pröfning, fordras framför allt att hafva en tillförlitlig bild af förhållandet med de enskilda skogarnes vård. Den pågående utredningen kan ju komma att gifva sådana upplysningar, att inom flera orter i landet någon skogsförödelse icke kan anses existera, men att deremot inom andra orter kan behövas att vidtaga åtgärder för att skogen må blifva bättre vårdad. När man nu emellertid snart har att motse ett sådant utlåtande från Domänstyrelsen, och när dertill kommer, att tidpunkten derefter icke kan vara aflägsen, då man äfven kan få motse de åtgärder, som Kongl. Maj:t skall vidtaga eller föreslå Riksdagen att i ärendet vidtaga, förefaller det mig vara alldeles utan ändamål, att nu, såsom en föregående talare föreslagit, besvara Kongl. Maj:t med en underdånig skrifvelse i detta ärende; hvidan jag hemställer om bifall till Utskottets förslag.

Herr Adelsköld: Ehuru jag vid föregående tillfällen, då skogslagstiftningsfrågan förekommit, alltid varit af diametralt motsatt åsigt med den ärade talaren på elfsborgsbänken, måste jag nu erkänna, att jag delar hans åsigt om bifall till Lag-Utskottets förslag. Ty sedan Kongl. Maj:t, förmodligen med anledning af de berättelser om skogsförödelsen, som ingått från Konungens Befalningshafvande i olika delar af landet, ändtligen synes hafva insett vådan af att längre uppskjuta en skogslagstiftning i här afsedda syfte och derföre öfverlemnadt samtliga handlingar, som röra saken, till Skogsstyrelsen, förefaller det mig, som om Riksdagen icke nu borde ingripa i frågan, utan afvakta Kongl. Maj:ts proposition. Af de handlingar, som Domänstyrelsen sålunda fått mottaga, har styrelsen troligen haft tillfälle att taga kännedom om den förödelse, som verkligen pågår i de flesta delar af landet. Af de upplysningar, hvilka såväl af skogskomitén, som af den förra skogsstyrelsen och andra myndigheter lemnats derom, att

afverkningen vida öfverstiger tillvä^xten, framgår att skogskapitalet, lika som hvarje annat, hvaraf mera tillgripes än räntan eller afkastningen, snart måste förintas, om icke några åtgärder vidtagas till afverkningens hämmande eller befordrandet af återväxten. Då den upplysta Domänstyrelsen måste bättre än någon annan känna till dessa förhållanden, är också att hoppas, att styrelsen snarast möjligt inkommer med utlåtande i frågan, så att ett förslag till ny skogslagstiftning må kunna snart derpå framläggas af regeringen, ett förslag, som, på samma gång det lemnar den enskilde så mycket frihet som möjligt att disponera sin tillhörighet, på samma gång befordrar skogens återväxt och, viktigast af allt, inskränker de ytterst skadliga nu så vanliga egendomsköpen i och för skogsafverkning.

Under förhoppning och antagande att ett förslag, i denna riktning, må så snart som möjligt framläggas för Riksdagen, får jag nu tillstyrka bifall till Utskottets förslag.

Herr Evers: Då, på sätt af det föreliggande betänkandet framgår, Kongl. Maj:t anbefalt Domänstyrelsen att inkomma med underdånigt utlåtande huruvida och på hvilket sätt lagstiftningen kunde anses böra ingripa i syfte att främja värden af enskildas skogar, torde Kammaren ursäktas, om jag ej anser det lämpligt att nu ingå i någon diskussion öfver det ifrågavarande ärendet, helst Domänstyrelsen inom kort kommer att afgifva det infortrade utlåtandet. Jag hade därför ej tänkt besvara Kammaren med något anförande, men då en talare på kalmarbänken behagat yttra, att det kunde dröja ganska länge, innan detta utlåtande från Domänstyrelsen vore att förvänta, har jag ansett mig skyldig att för Kammaren tillkännagifva, att i en fråga af så genomgripande beskaffenhet, som den om en lagstiftning för de enskildes skogar, Domänstyrelsen icke allenast ansett sig skyldig att vidtaga de åtgärder, som af Lag-Utskottet här blifvit påpekade, utan jemväl funnit sig manad att från åtskilliga andra personer insamla upplysningar och uppgifter, hvilket allt kräft tid. Bland annat ber jag att få omnämna, att vid en sammankomst förliden höst, hvar till samtliga skogsinspektörerna i och för åtskilliga andra angelägenheter varit kallade, detta viktiga ärende varit under öfverläggning. Frågan är emellertid nu så långt avancerad, att den kan inom en ganska kort tid, som jag hoppas inom en månad, slutbehandlas, hvarefter Domänstyrelsen kommer att till Kongl. Maj:t afgifva sitt underdåniga utlåtande.

Jag har endast velat lemna dessa upplysningar, och har för närvarande icke något yrkande att framställa.

Herr Spånberg: Då denna fråga varit på tal inom landstinget och hushållningssällskapet i Jönköpings län, anhåller jag att få delgifva Kammaren det slut, hvartill dessa kommit. Vid 1883 års landsting väcktes motion om aflåtande till Kongl. Maj:t af en skrifvelse angående införande af en skogslagstiftning. Landstinget tillsatte en komité, som af länets 127 kommuner infortrade svar å sex särskilda frågor i ämnet. 103 kommuner, hörda å kommunal-

Om åstadkommande af en förbättrad vård af enskildas skogar.
(Forts.)

Om åstadkommande af en förbättrad vård af enskildas skogar.
(Forts.)

stämmor, inkommo med svar; och af dessa förklarade 95, att ingen skogssköfving vore rädande och ingen skogslagstiftning därför behöflig. Blott 8 kommuner förordade att inskränkningar skulle vidtagas och ansågo att skogsegarne skulle vara skyldiga sörja för återväxten i afverkade skogstrakter. Landstingskomitén, som hade tillgång till Riksdagens förhandlingar och beslut i ämnet äfvensom till Gotlandslagen med flera andra hithörande författningar, utarbetade ett förslag till skrifvelse, af innehåll att skogsegarne skulle vara skyldige sörja för återväxten af skogen å sådan mark, som icke vore lämplig till annat än skogsodling. Men detta förslag afslogs af landstinget. För cirka två år sedan väcktes af dåvarande riksdagsmannen från Vestbo härad ett förslag att Jönköpings läns hushållningssällskap skulle hos Landbruksakademien anhålla, att en petition i ämnet måtte till Kongl. Maj:t aflåtas. Detta förslag behandlades först vid ett möte i Ölme stad samt derefter vid särskilda sammanträden i Jönköping, Eksjö och åter i Jönköping samt afslogs slutligen i hushållningssällskapet utan votering, såsom afseende något, som för Jönköpings län vore alldeles obehöfligt.

För min del hyser äfven jag samma åsigt som landstinget och hushållningssällskapet i Jönköpings län uttalat; och jag anser dessutom, att lagstiftaren bör vara försigtig då det gäller införandet af en ny lag, i synnerhet då den, såsom denna är djupt ingripande i de enskilda eganderättsförhållandena.

Jag yrkar således bifall till Lag-Utskottets hemställan och afslag å motionen.

Herr Ekenman, Victor: För min del gör jag mig förvissad om, att hvad kommunerna i Jönköpings län göra eller icke göra i denna fråga icke kan hafva en afgörande inverkan på hvad Första Kammaren kommer att besluta i saken; och jag lemnar derföre alldeles å sido hvad den siste talaren derom anför.

Med afseende å hvad Chefen för Domänstyrelsen nyss upplyst, vill jag nämna, att jag på grund deraf gerna skulle frånträda mitt yrkande, om icke, enligt öfverenskommelse emellan Lag-Utskottets reservanter, alldeles samma yrkande komme att i Medkammaren framställas af Lag-Utskottets vice ordförande. Med hänsyn dertill anser jag mig böra fortfarande vidhålla mitt yrkande, så att Första Kammaren lemnas tillfälle deröfver besluta.

Sedan öfverläggningen angående förevarande utlåtande härmed slutats, yttrade Herr Grefven och Talmannen, att i afseende deraf yrkats dels bifall till Utskottets hemställan, dels ock af Herr Ekenman, Victor, att Kammaren, med afslag å Utskottets hemställan, måtte besluta att i underdånig skrifvelse anhålla, det ville Kongl. Maj:t låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till lag angående vården af enskilda skogar i riket grundad på skyldighet för jordegarna att vid afverkning af skog å mark, som bör till skogsbörd bibehållas, vidtaga åtgärder för betryggande af skogens framtida bestånd.

Härefter gjordes propositioner enligt dessa båda yrkanden, och förklarades propositionen på bifall till Utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Föredrogs å nyo och bifölls Lag-Utskottets den 22 och 24 i denna månad bordlagda utlåtande N:o 49, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af 26 § i förordningen angående hushållningen med de allmänna skogarne i riket den 29 Juni 1866.

Föredrogs å nyo Lag-Utskottets den 22 och 24 innevarande April bordlagda utlåtande N:o 50, i anledning af väckt motion om afskaffande af vissa helgdagar. *Ifrågasatt afskaffande af vissa helgdagar.*

Herr Sandberg: Det förvånar mig, att i en tid sådan som vår, då så mycket med och utan skäl skrives och talas om arbetsklassens betryckta och förtryckta ställning, ett dylikt förslag som det förevarande kunnat framkomma och i viss mån vinna understöd af Lag-Utskottet. Den enda samhällsklass, som genom dessa helgdagars förvandlande till arbetsdagar, skulle se sitt arbete lindradt, vore presterskapet; men jag har svårt att tro, att det är för att minska presternas göromål, som motionären framställt sitt förslag och Utskottet i vissa delar tillstyrkt detsamma. Om någon helgdag skulle indragas, borde det väl allra närmast vara midsommardagen, som icke har någon sådan religiös betydelse som de nu till indragning ifrågasatta helgdagarne.

Hvad som emellertid för mig varit det hufvudsakliga skälet att motsätta mig det framställda förslaget, har varit min fruktan att såra den religiösa känslan hos de stilla i landet, hos de många, som ännu med trofast tillgifvenhet äro fästade vid vår svenska evangelisk lutherska kyrka, af hvilka utan tvifvel ett bifall till det nu framlagda förslaget skulle betraktas såsom ett angrepp på hvad de anse såsom heligt och vördnadsvärdt och såsom en frukt af den otrosvind, som genomgår tiden och som enligt deras föreställning i vårt land blåser starkast i hufvudstaden och på samhällets höjder.

Jag yrkar afslag å Utskottets hemställan.

Herr Hasselrot: I motsats mot den siste ärade talaren tillåter jag mig yrka bifall till Lag-Utskottets förevarande betänkande. Så vidt jag förstår, kan denna fråga ses från två sidor, den religiösa och den sociala. Hvad den första af dessa synpunkter beträffar, har jag af den diskussion, som i denna fråga förr egt rum, fått den uppfattning att äfven kyrkans målsmän ur dogmatisk synpunkt ansett ett religiöst firande af dessa dagar icke vara af särskild betydelse, utan hufvudsakligen beroende på häfd. De minnen,

*Ifrågasatt
afskaffande
af vissa helg-
dagar.
(Forts.)*

som då firas, synas ej heller för mig vara af den viktiga religiösa beskaffenhet, att de i och för sig betinga någon särskild helgdag. Efter hvad för mig uppgifvits, lär också ett sådant firande af desamma ej ega rum i mer än ett enda protestantiskt land utom Sverige.

Den andra synpunkten, eller den sociala, har för mig varit bestämmande. I det fallet har jag en annan uppfattning än den siste talaren. Med detta förslag afses icke att pålägga arbetsklassen en tunga. Detta skulle möjligen kunna sägas om den lagstadde tjenaren, men icke om den stora mängden af frivilliga arbetare, hvilka endast skulle vinna rättighet att använda dessa dagar till förvärf, men icke skulle dertill förpligtas. Någon ökad tunga för arbetsklassen i sin helhet genom den föreslagna förändringen kan således icke skäligen sägas vara ifrågasatt. — Dessutom stå dessa dagar så nära två stora högtider, att behofvet af hvila för arbetsklassen då är mindre än eljest. Trettondedagen följer omedelbart på julen och nyåret, och Mariæ bebådelsedag infaller helt nära långfredagen och påsken. Från social synpunkt kan jag således icke inse, att det är af någon betydelse att bibehålla dessa båda helgdagar.

Den hufvudsakliga vigten vid afgörandet af denna fråga ligger emellertid, efter mitt förmenande, derpå hvad folket i allmänhet härvidlag tänker. Är det så att folket i allmänhet icke hyser någon önskan om ändring i detta afseende, skall jag vara den förste att låta frågan falla. Då jag likväl har den uppfattningen, att allmänna meningen är för denna förändring, röstar jag äfven för densamma. Frågan är liten och af ringa vikt, men har den allmänna meningen i landet för sig, går den nog igenom, om icke nu, så en annan gång.

Jag yrkar bifall till Lag-Utskottets förslag.

Herr Pettersson: Den föreliggande frågan innefattar två delar. dels frågan om dessa helgdagar skola indragas och dels om Lag-Utskottets förslag i detta afseende är ändamålsenligt.

Den första frågan, som för motionären och Utskottet skulle vara hufvudfrågan, tror jag icke är så pressant, ty vi veta att åtskilliga taga sig fri-måndagar, och om de försakade några sådana i stället, skulle de hafva tillfälle att fira dessa högtider. Andra åter som vilja vara mera ifrigt religiösa taga sig stundom halfva veckan ledig för sina s. k. böne- eller missionsmöten, utan att hafva någon bestämd dag för dem. Hvarför icke då hellre bibehålla den redan varande kyrkliga ordningen.

Med afseende å den andra delen af frågan får jag säga, att Lag-Utskottets förslag är ett vidunderligt förslag. Beträffande först benämningen: "Heliga tre konungars dag", kallas den visserligen så i Danmark; men den benämningen grundar sig på en gammal tradition och har intet stöd för sig i den heliga skrift. Denna högtid, som är äldre än sjelfva julen, hette af gammalt Epifania, och dermed förenade sig tillika tanken på Kristi dop. Hvarför då icke hellre återupptaga den gamla benämningen, när namnet trettondedagen ej kunde längre bibehållas?

Skall vår nu s. k. trettandedag flyttas till en söndag, må den då flyttas till första söndagen efter nyåret, hvilken har till föremål för betraktelse Kristi dop. Derigenom åstadkommes åtminstone mindre rubbning i texterna för de följande söndagarna, hvilket skulle ske, om Utskottets förslag blefve lag. Ja, får man taga Utskottets förslag efter ordalydelsen, skulle vår nu s. k. trettandedag, äfven om den 6 januari infölle på en söndag, ändå firas först närmast efterföljande söndag; ty i Utskottets kläm finnes ingen mellanmening: "när de ifrågavarande dagarne å söknedagar infalla", eller något dylikt.

*Ifrågasatt
afskaffande
af vissa helg-
dagar.
(Forts.)*

Hvad angår Mariæ bebådelsedag, kan jag, då jag närmare ser på Utskottets förslag, icke finna annat, än att, efter ordalydelsen, påskdagen ibland komme att trängas ut af Mariæ bebådelsedag. Påsken är dock kristenhetens äldsta och förnämsta högtid. Visserligen är den s. k. dymmelveckan undantagen i förslaget, men det skulle ju kunna hända att påskdagen infölle den 25 Mars, eller 8 dagar derefter. Att sätta Mariæ bebådelsedag söndagen efter påsk är ock olämpligt; ty denna söndag är påskens s. k. octava, af ålder hörande till påsken.

Jag antager, att när år 1772 åtskilliga reduktioner skedde i våra helgdagar, man icke förlade Mariæ bebådelsedag till en söndag, enär för stora och störande svårigheter mötte därför. Skall den icke firas, såsom nu sker, måste den i de flesta fall strykas eller också sönderbryta kyrkoåret, derest Utskottets förslag antages.

Jag finner Lag-Utskottets förslag i dess närvarande skick af anförda skäl alldeles oformligt och yrkar därför, att detsamma måtte af Kammaren afslås.

Herr Sundberg: Jag hade visserligen icke ämnat yttra mig i denna fråga, men har dock vid närmare eftersinnande ansett, att det dock kanske för mig vore en skyldighet att göra det. I likhet med den ärade ledamot af Lag-Utskottet, som försvarade Utskottets förslag, anser äfven jag, att man framför allt bör fästa afseende vid den religiösa häfd och den deri rotade uppskattning af vissa högtider, som hos folket fortlefver. Hufvudfrågan har han således mycket rätt angifvit, när han sade, att här bör man först och främst tänka efter hvad folket här i landet i förevarande fall önskar. När jag med den känsla jag har om folkopinionen i ty fall pröfvar Utskottets förslag, kommer jag till ett annat resultat, än den nyssnämnde ledamoten af Utskottet. Jag tilltror mig verkligen icke att kunna bifalla hvad Utskottet här föreslagit.

Hvad först angår trettandedagen eller, såsom den på det gamla språket hette, heliga tre konungars dag, är denna helgdag i folkets medvetande ganska dyrbar af en dubbel anledning, för det första såsom en afslutning af julhelgen, och för det andra och ännu mera såsom den stora åminnelsedagen af hedningarnes första erkännande deraf, att Jesus var icke blott judarnes utan äfven världens frälsare. På grund af denna sin betydelse har också trettandedagen blifvit kyrkans egentliga stora missionshögtids dag; och det har den blifvit allt mer och mer här i landet under de

*Ifrågasatt
afskaffande
af vissa helg-
dagar.*
(Forts.)

senare åren i samma mån intresset för missionen verkligen blifvit större.

Dessutom kommer en annan omständighet till, som förtjenar något beaktande. Likasom trettondedagen är från en synpunkt afslutningen på julen, är den från en annan sjelfva utgångspunkten för valet af en hel del af de följande söndagarnes evangeliska texter. Borttages trettondedagen, förtryckes på ett olämpligt sätt hela denna anordning. Om man gifver akt på sjelfva namnen på de söndagar, som följa efter trettondedagen, finner man ju att dessa efter den dagen hafva fått sina benämningar. De kallas nemligen den första, den andra och den tredje söndagen efter trettondedagen o. s. v., ända till dess man träffar på söndagen Septuagesima. Den föreslagna förändringen inverkar sålunda redan på de vedertagna benämningarne, och olägenheterna deraf skulle icke blifva små. Söndagarne skulle komma att behålla sina namn, men icke den dagen sjelf, efter hvilken de äro uppkallade. Om denna dag firas på en annan söndag, är det ju icke längre trettondedag jul, utan något annat. Taga vi åter upp det gamla namnet: "Tre konungars dag", är det ett namn, som numera är mycket litet känt bland folket, och dessutom synnerligen otjenligt. Måste vi, i fall Utskottets förslag antages, icke desto mindre ändra de senare söndagarnes namn efter detta otjenliga, så hemställs, hvad man skulle säga om en sådan nyhet. Och de gamla latinska namnen kunna vi ju omöjligt taga upp igen. Denna fest kan således gerna stå orubbad, ty förändringen medför olägenhet och framkallar missnöje.

Hvad deremot Mariæ bebådelsedag beträffar, skulle man visserligen kunna tycka att denna högtidsdag skulle kunna försvinna. Men man har i sitt val, såsom jag tror, antingen att låta den stå kvar, sådan den nu är, eller också att aldeles taga bort den, ty den anordning, som föreslås i Lag-Utskottets förslag, den är icke mycket lycklig. Flyttar man Mariæ bebådelsedag tillbaka till den söndag, som ligger före palmsöndagen, kommer den att på ett högst onaturligt sätt afbryta den uppställning af texterna, som är egendomlig för fastlagstiderna. Jag tror också verkligen icke, att folket skulle tycka om att få någon af dessa gamla texter utbytt mot Mariæ bebådelsedagstexten. Sätter man åter Mariæ bebådelsedagen på en söndag efter påsk, inträffar ock här en olägenhet i afseende på den kyrkliga festanordningen; ty söndagarne mellan påsk och Kristi himmelfärdsdag hafva sin speciella karakter, med hvilken det visst icke instämmer att föra in Mariæ bebådelsedagstexten i stället för någon af dem, som nu äro föreskrifna.

Jag tror således att redan af formella skäl Lag-Utskottets betänkande i sistnämnda punkt icke rätt väl kan antagas, sådant det är. Hade Utskottet blott föreslagit borttagande af Mariæ bebådelsedag, hvilken, såsom den Lag-Utskottets ledamot, som nyss hade ordet, yttrade, firas jemförelsevis litet inom den evangeliskt-lutherska kristenheten, hade Utskottet varit inne på en formellt riktig väg. Att åter göra en sådan anordning, som Utskottet nu föreslår, duger verkligen icke.

Att taga bort denna dag kan emellertid också hafva sina sidor. Hvad dagen betyder, behöfver jag icke framhålla. Jag kan dock icke underlåta, att, när man tänker stryka den, ihågkomma Bernhards af Clairvaux bekanta ord: "est ipsa radix omnium festorum".

*Ifrågasatt
afskaffande
af vissa helg-
dagar.
(Forts.)*

Jag yrkar afslag å Utskottets förslag.

Herr Falk, Helmer: Jag ber blott att få tillkännagifva att jag med ogillande af motionens syftning och med beklagande att densamma blifvit af Lag-Utskottet tillstyrkt, instämmer i det yrkande om afslag, som här skett.

Herr Hasselrot: Med anledning af ett yttrande utaf en talare på göteborgsbänken ber jag få erinra, att hans anmärkning mot Lag-Utskottets formulering icke är af så stor betydelse, då ju denna fråga för närvarande icke kan slutligen afgöras. Kyrkomötet skall nemligen höras och sålunda kan detta lagförslag icke af Kongl. Maj:t bifallas till nästa riksdag. Meningen med Lag-Utskottets förslag är också endast att åstadkomma en opinionsyttring, att få uttalad en önskan om en lagstiftning i denna riktning. Således står det Kongl. Maj:t fritt att, om så skulle erfordras, framdeles framlägga en annan formulering, som bättre leder till det mål, hvartill Lag-Utskottet syftar.

Herr Widén: Till hvad föregående talare anført mot Lag-Utskottets förslag ber jag få anmärka, att Utskottet trädt i strid mot sin egen i öfrigt ledande grundsats, nemligen att låta oss få behålla de helgdagar, å hvilka Kristus firas. De två dagar Utskottet föreslagit till indragning eller öfverflyttande å söndagar visar sig Utskottet med orätt hafva velat anse såsom helgondagar. Särskildt synes detta deraf, att Lag-Utskottet behagat gifva trettondedagen ett annat namn än det i vårt land vanliga, i det att Utskottet utbytt namnet trettondedag mot tre konungars dag. Enligt denna namnförändring skulle det således vara de tre vise männen från Österlandet, som enligt en gammal tradition varit konungar, som skulle utgöra föremål för festfirande. Detta är dock ett uppenbart misstag. Af dagens text borde dock Utskottet hafva funnit, att denna lika mycket talar om Kristi åminnelse som de annandagar, Utskottet förklarat böra bibehållas. Också är ju uttrycket trettondedagen endast det förkortade uttrycket för trettondedagen efter jul. Och så länge jul firas till åminnelse af Kristus, så är det ju gifvet att äfven trettondedagen skall firas till minne af samme Kristus.

Med Mariæ bebådelsedag är förhållandet detsamma. Utskottet synes hafva trott, att denna helgdag firades inom kyrkan för att utmärka jungfru Maria. Detta är dock icke händelsen. Af texterna synes att denna dag också afser firandet af Kristus, särskildt såsom Guds son. Hade Utskottet närmare tänkt härfpå, så föreställer jag mig, att Utskottet icke skulle hafva tillstyrkt, utan

Ifrågasatt afskaffande af vissa helgdagar. (Forts.)

tvärtom afstyrkt förslaget att degradera dessa två ifrågavarande helgdagar från den sjelfständiga ställning, som de hittills intagit i och för vår kyrkas uppbyggelse på vår Herre Jesu Kristi tro.

Jag instämmer i yrkandet om afslag.

Efter härmed slutad öfverläggning gjorde Herr Grefven och Talmannen enligt de derunder framställda yrkandena propositioner, först på bifall till hvad Utskottet i förevarande utlåtande hemställt och sedan på afslag derå, samt förklarade sig anse den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition af följande lydelse:

Den, som bifaller Lag-Utskottets utlåtande N:o 50, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslås utlåtandet.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—32;

Nej—47.

Om lagbestämmelser i fråga om hvad som är att hänföra till fast eller lös egendom.

Föredrogs å nyo Lag-Utskottets den 22 och 24 i denna månad bordlagda utlåtande N:o 51, i anledning af väckt motion om lagbestämmelser i fråga om hvad som är att hänföra till fast eller lös egendom.

Herr Bergström: Jag är icke så förmäten, att jag tilltror mig kunna åstadkomma någon ändring i Lag-Utskottets nu föreliggande förslag; ty jag erinrar mig väl, att denna Kammare vid förra riksmötet på grund af ett Tillfälligt Utskotts betänkande beslöt att till Kongl. Maj:t skulle afåtas en likartad skrifvelse, som den Lag-Utskottet nu föreslagit. Då jag emellertid är af den mening, att en nöjaktig lagstiftning uti ifrågavarande afseende icke kan åstadkommas, och då jag för min del, icke vill vara med om att lägga odrägliga bördor på regeringen, afråder jag Kammaren från att besluta en sådan skrifvelse, som är i fråga. Men jag anser mig icke böra framställa bestämt yrkande om afslag å Utskottets hemställan.

Grefve Strömfelt: Då den siste ärade talaren, Lag-Utskottets högt aktade ordförande, icke gjorde något yrkande, kan det möjligen synas underligt, att jag anser mig behöfva afgifva ett yttrande; men då jag i år icke återupptagit min i fjor afgifna motion, skulle fullkomlig tystnad vid det "afrådande", den nämnde talaren tillät sig afgifva, kunna missförstås. Vid förlidet års riksdag, såsom herrarne är bekant, väckte jag den motion, Herr Svartling i år afgifvit. Den råkade då ut för hvad jag ville kalla ett konstitutionellt olycksfall, i det Första Kammaren, sin vana trogen, remitterade den till Tillfälligt Utskott, under det Andra Kammararen, också sin vana trogen, nekade den remiss och efter en längre behandling afslog den på grund deraf, att Första Kammaren, efter Andra Kammararens åsigt, icke grundlagsenligt behandlat densamma.

Den fråga, som i motionen afhandlas, är af den största vikt; detta är, kan jag påstå, öfverallt erkändt. Det har förlagsintekningskomitén, Jernkontorets fullmäktige, fabriksföreningarne i Norrköping och Gefle, Första Kammararens Tillfälliga Utskott vid 1884 års riksdag, Första Kammaren genom sitt beslut i frågan samma år och Andra Kammararen genom sin då i ämnet förda diskussion erkänt. Beträffande denna diskussion vill jag nämna, att de uppträdande talarne, och de voro många, nästan alla talade till förmån för sjelfva motionen, och till och med uttryckte en önskan, att densamma måtte återkomma. Samma åsigt om frågans vikt har äfven Lag-Utskottet vid innevarande riksdag haft.

Den ärade reservantens yttrande gick ut på, att frågan väl är af betydelse, men att den är svår, ja, nästan omöjlig att lösa, och därför ville han icke besvara Kongl. Maj:t med en skrifvelse i ämnet. Af hans korta anförande framgår icke annat, än att han icke ansett sig kunna bidra till frågans lösning. I Frankrike är den någorlunda tillfredsställande löst. Samma är, så vidt jag kan minnas, förhållandet i England, ehuru Utskottet icke talar derom.

De af mig i motionen anförda många domsluten hafva fallit på vidt skilda platser i landet. De äro öfver allt konträra. Det har gått så långt, att man har Högsta Domstolens dom på att redskap, som under århundraden varit ansedda för lösegendom, blifvit förklarade tillhöra fastigheten endast på grund af en förut upprättad brandstodsförteckning. Jag upplyste under förra årets diskussion, att taxeringskomitéerna skyndade att taga fasta derpå. I Norrköping skedde i fjor en upptaxering af dylik egendom såsom fastighet till belopp af, såsom jag då nämnde, 300,000 kronor, men hvilket jag sedan hört belöpa sig till 500,000 à 800,000 kronor, endast därför att bolaget bytt om brandförsäkringsgifvare och det nya försäkringsverket såsom fastighet uppfört en massa maskiner och redskap på förteckningen. Pröfningskomitén faststälde taxeringskomiténs beslut. Detta är en farlig väg. Det är nu visadt genom en mängd skilda domslut i olika landsdelar, att hvarken den omordade landsseden eller jurisprudence med nu gällande lag äro mäktiga att tillfredsställa rättsmedvetandets billigaste kraf på det

Om lagbestämmelser i fråga om hvad som är att hänföra till fast eller lös egendom.
(Forts.)

Om lagbestämmelser i fråga om hvad som är att hänföra till fast eller lös egendom.
(Forts.)

högst viktiga spörsmålet om hvad som är att till fast eller lös egendom hänföra. På stadga i dessa frågor beror likväl en mängd förhållanden. Ja, hela fastighets- och förlagskrediten beror derpå. Det måtte väl då icke vara för tidigt att nu söka få en utredning och bringa denna fråga i ett bättre skick samt få en grund för våra domare att bygga på. Det är möjligt att den icke kan fullt tillfredsställande lösas, men förhållandet kan sannerligen icke genom ett försök till lösning blifva sämre än det för närvarande är. För två år sedan erhöles vi en i de flesta afseenden god förlagsintekningslag — jag säger *i de flesta*, ty i ett hänseende var den ofullständig och jag väckte derom ett tilläggsförslag, som föranledde en skrifvelse från Riksdagen förlidet år; men hvad skola vi med denna lag att göra, då vi icke i en enda dom hos högsta myndighet kunnat få fram hvad förlagsintekning egentligen omfattar. Jag hoppas att Första Kammaren, som i fjor biträdde skrifvelsförslaget med 68 röster mot 9, icke måtte hafva låtit sig rubba i sin åsigt, utan nu gillar Lag-Utskottets utlåtande, dertill jag yrkar bifall.

Öfverläggningen angående förevarande utlåtande förklarades härmed slutad, och Utskottets deri gjorda hemställan bifölls.

Föredrogs å nyo och bifölls Lag-Utskottets den 22 och 24 innevarande April bordlagda utlåtande N:o 52, i anledning af väckt motion om tillägg till 5 § af förordningen om landsting den 21 Mars 1862.

Anmälades och bordlades Banko-Utskottets utlåtande N:o 7, i anledning af väckta motioner om inrättande af ytterligare afdelingskontor af Riksbanken.

Kammaren åtskildes kl. 2,50 e. m.

In fidem

A. von Krusenstjerna.